

Anne Manninen

MAATILOJEN INVESTOINTIAVUSTUS- TEN RAHOITUSPROSESSIN JA LIIKE- TOIMINTASUUNNITELMAN TOTEUTU- MISEN ARVIOINTI

Opinnäytetyö

Tradenomi

Liiketalouden koulutus

2024

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Tradenomi (AMK)
Tekijä	Anne Manninen
Työn nimi	Maatilojen investointiavustusten rahoitusprosessin ja liiketoimintasuunnitelman toteutumisen arviointi
Toimeksiantaja	Etelä-Savon ELY-keskus
Vuosi	2024
Sivut	65 sivua, joista liitteitä 6 sivua
Työn ohjaaja	Anna-Liisa Immonen

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön aiheena on maatilojen investointiavustusten rahoitusprosessin ja liiketoimintasuunnitelman arviointi. Työn tavoitteena on selvittää, miten asiakkaan näkökulmasta rahoitusprosessi kokonaisuudessaan on toteutunut hakemuksen suunnitteluvaiheesta investointiavustuksen viimeisiin makseriin saakka. Työssä on tarkoitus arvioida ja selvittää jo toteutuneita uusia maidontuotannon investointeja, jotka on toteutettu vuosina 2018–2020. Tässä työssä tutkimusongelmana ovat seuraavat: Miten investointirahoitusprosessi on toteutunut asiakkaan näkökulmasta? Millainen merkitys rahoituksella on ollut investoinnin toteutukseen? Kuinka liiketoimintasuunnitelma on toteutunut investointihakemukseen nähden?

Työn teoriaosuudessa kerrotaan investoinneista ja rahoituksesta sekä maatalouden tuista. Siinä käsitellään investointeja yleisesti ja niiden merkitystä maatalouden kehittymiseen, kerrotaan maatilojen investointikohteista, kannattavuudesta ja rahoituksesta. Lisäksi käsitellään maatalouden tukia, kerrotaan tukijärjestelmästä, tukikohteista, tukien valvonnasta ja maksamisesta sekä tarkemmin maatalouden investointiavustuksien rahoitusprosessista.

Opinnäytetyössä käytetään kvalitatiivista arviointitutkimusmenetelmää. Pääasiallinen empiirisen tiedon hankintamenetelmä on haastattelut. Tieto hankitaan eteläsavolaisilta maitotilayrittäjiltä, jotka ovat hakeneet investointiavustusta laajennusinvestointiin 2018–2020. Puolistrukturoitujen haastattelujen tuloksena haluttiin selvittää investointiavustusten rahoitusprosessin sekä liiketoimintasuunnitelman toteutumista ja arvioida, toteutuiko investointi tavoitteiden mukaan. Tärkeää oli selvittää syitä, jotka aiheuttivat muutoksia ja sitä, mikä muutosten merkitys on ollut.

Tämä opinnäytetyö antaa toimeksiantajalleen kuvan rahoitusprosessin onnistumisesta. Prosessi on onnistunut hyvin ja kehittävää palautetta tuli. Liiketoimintasuunnitelmien toteutuksessa oli onnistuttu melko hyvin, ja laskelmat olivat realistisia siitäkin huolimatta, että maailman tilanne on muuttunut viime vuosina merkittävästi. Tutkimuksessa arvioitiin, mitkä asiat aiheuttivat haasteita ja muutoksia liiketoimintasuunnitelman laskelmiin. Selvisi, että moni asia vaikuttaa liiketoimintasuunnitelman onnistumiseen. Esille nousi positiivisena esimerkiksi maidosta saatu hinta ja negatiivisena eläinten hankinnan haasteet.

Asiasanat: investointi, kannattavuus, rahoitus, liiketoimintasuunnitelma

Degree title	Bachelor of Business Administration
Author	Anne Manninen
Thesis title	Evaluation of the implementation of the financing process and business plan for investment grants on farms
Commissioned by	Centre for Economic Development, Transport and the Environment, South Savo
Time	2024
Pages	65 pages, 7 pages of appendices
Supervisor	Anna-Liisa Immonen

ABSTRACT

The subject of this thesis was to evaluate the financing process and business plan for farm investment subsidies. The goal of this thesis was to find out how the financing process was realized from the application planning phase to the final payment. The process was evaluated from the customer's point of view. The work evaluated and analyzed milk production investments made in 2018–2020.

The theory part of the thesis consists of two main chapters, the first of which deals with investments and financing and the second with agricultural subsidies. The first chapter dealt with investments in general and their importance for agricultural development. It discussed investment targets, profitability, and the financing of the premises. The second main chapter dealt with agricultural subsidies, discussed the support system, support sites, monitoring, and payment of subsidies, and in more detail about the financing process of agricultural investment subsidies.

A qualitative evaluation research method was used in this thesis. The main method of acquiring empirical data was interviews. The information was obtained from farm entrepreneurs who applied for investment assistance for expansion investment in the years 2018–2020 in South-Savo. As a result of the semi-structured interviews, the implementation of the financing process of the investment grants and the business plan was examined. It was assessed whether the investment was realized according to the objectives. It was important to find out the reasons that caused the changes and what the significance of the changes had been.

This thesis gives its commissioner, South-Savo ELY center, a view of the success of the funding process. The process has been very successful and constructive feedback was received from the interviews. The implementation of the business plans was quite successful, and the calculations were realistic even though the world situation has changed significantly in recent years. The research evaluated which issues caused challenges and changes in the business plan calculations. It turned out that many things contribute to its success. Both positive and negative things came up. For example, the price of milk and the importance of buying animals.

Keywords: investment, profitability, financing, business plan

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	INVESTOINNIT JA RAHOITUS.....	7
2.1	Investointien merkitys maatalojen kehittymiseen.....	8
2.2	Maatalojen investointikohteet.....	9
2.3	Investoinnin kannattavuus.....	11
2.4	Investointien rahoitus.....	14
3	MAATALOUDEN TUET.....	15
3.1	Maatalouden tukijärjestelmä.....	15
3.2	Tukikohteet.....	17
3.3	Tukien valvonta ja maksaminen.....	18
3.4	Maatalouden investointiavustukset.....	20
3.4.1	Tukikohteet ja määrät.....	20
3.4.2	Tukien ehdot ja maksaminen.....	22
3.4.3	Valintakriteerit.....	23
3.5	Investointiavustuksen rahoitusprosessin kuvaus.....	24
4	TOIMEKSIANTAJA.....	26
4.1	Toimeksiantajan esittely.....	26
4.2	Rahoitusprosessi ELY-keskuksessa.....	27
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	28
5.1	Arviointitutkimus.....	28
5.2	Aineiston hankinta.....	29
5.3	Aineiston analyysi.....	32
6	ARVIOINNIN TULOKSET.....	33
6.1	Liiketoimintasuunnitelman toteutuminen.....	33
6.2	Investointirahoitusprosessin onnistuminen.....	39
6.3	Rahoituksen merkitys investoinnin toteutukseen.....	42
6.4	Pankin rooli investoinneissa.....	43

7	JOHTOPÄÄTÖKSET	45
7.1	Työn johtopäätökset	45
7.1.1	Liiketoimintasuunnitelman toteutuminen	45
7.1.2	Rahoitusprosessin onnistuminen	48
7.1.3	Rahoituksen merkitys.....	50
7.2	Tutkimuksen luotettavuus	52
8	LOPUKSI	55
	LÄHTEET	57

LIITTEET

Liite 1. Haastattelun runko

Liite 2. Tietosuojailmoitus

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön aihe liittyy maatalouden investointien toteutumiseen. Maatiloilla tehtävät rakennus- tai laiteinvestoinnit ovat isoja prosesseja ja niiden suunnitteluun käytetään paljon aikaa ja resursseja. Kun puhutaan satojen tuhansien ja miljoonien eurojen investoinneista, on suunnittelutyö tehtävä huolella.

Työn toimeksiantajana on Etelä-Savon ELY-keskus. Ajatus tähän opinnäytetyöhön on tullut siitä, ettei Etelä-Savon alueen investointiavustuksien rahoitusprosessien onnistumisesta ole tehty tutkimusta ja kerätty palautetta. Toimeksiantajalle työ on tarpeellinen, jotta nähdään, miten rahoitusprosessissa onnistutaan kokonaisuudessa. Varsinkin maatilayrittäjien näkemykset ja palaute on tärkeää selvittää, jotta osataan parantaa tai kehittää tarpeen mukaan toimintoja.

Työn tavoitteena on selvittää, miten asiakkaan näkökulmasta rahoitusprosessi kokonaisuudessaan on toteutunut hakemuksen suunnitteluvaiheesta viimeisiin maksuihin saakka. Työssä on tarkoitus arvioida ja selvittää jo toteutuneita uusia maidontuotannon investointeja, joihin on haettu investointiavustusta vuosina 2018–2020. Työn tutkimuksessa ei käsitellä muita tuotantosuuntia, jotta voidaan kohdistaa arviointi Etelä-Savon alueen maatalouden merkittävimpään tuotantosuuntaan. Etelä-Savon alueen maatalouden myyntituloista noin 60 % koostuu maidon- ja lihantuotannosta.

Suomessa niin kuin muissakin EU-maissa on mahdollista saada rahallista avustusta investointien toteuttamiseen. Investointien rahoittajan näkökulmasta investoinnin toteutuminen on hyvin merkittävää. Investointirahoituksille on tiukat kriteerit, ja liiketoimintasuunnitelma on yksi tärkeimmistä välineistä, jonka avulla investointirahoituksen myöntöperusteita pisteytetään. Liiketoimintasuunnitelman toteutumista on hyvä havainnoida tässä työssä tehtävässä arvioinnissa. Arvioinnissa saadaan tietoa siitä, miten investointeja on pystytty suunnittelemaan ja kuinka esitetyt tavoitteet on saatu toteutettua. Lisäksi selvitetään syitä, miksi jokin onnistui paremmin tai huonommin.

Tässä työssä tutkimusongelmana ovat seuraavat: Kuinka liiketoimintasuunnitelma on toteutunut investointihakemukseen nähden? Miten investointirahoitusprosessi on toteutunut asiakkaan näkökulmasta? Millainen merkitys rahoituksella on ollut investoinnin toteutukseen? Opinnäytetyössä tutkimusmenetelmänä käytetään arviointitutkimusta. Tutkimuksella pyritään tuottamaan yksityiskohtaista ja syvällistä tietoa tutkittavasta tapauksesta tutkimalla ja arvioimalla. Tämä sopii työn tarkoitukseen, koska tutkimuskohteiksi on valittu pieni joukko maataloja, jotka sopivat rajatun alueen perusteella mukaan tutkimukseen. Työ sisältää aineiston keräämistä, analysointia ja tulkintaa, jonka avulla arvioidaan prosessin onnistumista.

Tähän arviointitutkimukseen käytetään laadullisia menetelmiä. Pääasiallinen empiirisen tiedon hankintamenetelmä on haastattelu. Tieto hankitaan maatalayrittäjiltä, jotka ovat hakeneet investointiavustusta. Luontevinta on maatilalla paikan päällä suoritettava haastattelu, jolloin tarvittava tieto on parhaiten saatavissa ja luodaan kiinnostunut vaikutelma tehtävään tutkimukseen. Laadullista dokumenttiaineistoa tutkimukseen saadaan ELY-keskukselta. Materiaaleja ovat investointiavustusten hakemukset ja liiketoimintasuunnitelmat sekä tutkimukseen tarvittavat muut tiedot, kuten investoinneista maksetut euromääräiset summat ja maksuaikataulut.

Lopputuloksena saadaan selvitys investointiavustusten rahoitusprosessin sekä liiketoimintasuunnitelman toteutumisesta. Työssä arvioidaan, toteutuiko investointi tavoitteiden mukaan, ja selvitetään syitä, mitkä aiheuttivat muutoksia ja mikä muutosten merkitys on ollut. Lopputuloksesta tehdään työnantajalle PowerPoint-esitys, jota on mahdollista käyttää apuna investointirahoitusprosessin kehittämisessä, kun tulevaisuudessa pohditaan rahoitusprosessin sujuvuutta ja arvioidaan investoinnin vaikuttavuutta.

2 INVESTOINNIT JA RAHOITUS

Aluksi kerrotaan yleistä asiaa investoinneista sekä rahoituksesta. Taloustieteessä investoinnin käsitteellä tarkoitetaan tuotannontekijöitä. Uusien investointien avulla jo olemassa olevien resurssien määrällä on mahdollista kasvattaa esimerkiksi tuotannon määrää tai laatua. Investoinnit mahdollistavat mui-

den palveluiden ja tuotteiden tuottamisen. Investoinnit vaativat yleensä säästämistä tai pidempiaikaista rahoitusta, joka tulee yleensä ulkopuolelta. (Kangasniemi 2022.) Investoinnit ovat tuotantoa lisääviä, kustannussäästöjä tuovia tai tehostavia hankintoja. Niitä voivat olla esimerkiksi koneet, laitteet, pellogat tai tuotantorakennukset. Investoinnit voidaan jakaa korvausinvestointeihin, tehostamisinvestointeihin, laajentamisinvestointeihin ja pakkoinvestointeihin. (Nopanen ym. 2023, 46–49.)

2.1 Investointien merkitys maatalojen kehittymiseen

Tässä kerrotaan, minkä takia investointeja tehdään ja mikä merkitys niillä on maataloille ja koko maaseudulle sekä ruoantuotannolle. Euroopan unionin maaseuturahastot pyrkivät tukemaan maaseudun kehittymistä. Kehittämisen painopisteitä ovat muun muassa innovoinnin edistäminen maataloudessa, kilpailukykyyn parantaminen, eläinten hyvinvoinnin ja riskien hallinnan parantaminen sekä maaseutualueiden taloudellisen kehittämisen edistäminen. Nämä ohjaavat Euroopan yhteisen maatalouspolitiikan II pilarin mukaisia maatalouden tukia, joista koostuu osuus myös Suomessa haettavista maataloustuista. (European Commission s.a.)

Maatalojen kehityksessä on konkreettisesti alettu ottamaan huomioon myös vastuullisuus niin ympäristön, talouden kuin sosiaalisen vastuun kannalta. Ohjaus siihen tulee EU:n komission asetuksista, ja sitä ohjataan myös erilaisilla tuilla. Kestävää ja ilmastonmuutosta hillitsevää toimintaa ovat esimerkiksi maan kasvukunnon pitäminen hyvänä ja hiilensidonta. Varsinkin tällä hetkellä investointien rahoituksessa näkyy vihreä linjaus, jossa painotetaan hiilensidontaa ja ilmastovastuullisuutta. (Nopanen ym. 2023, 68–71.)

Maatalouden rakennekehitys on ollut nopeaa viimeisten parin kymmenen vuoden aikana. Tilamäärät ovat vähentyneet kaikilla kotieläintalouden tuotantosektoreilla merkittävästi. Tämän suuntauksen ennustetaan vielä jatkuvan ja maatalojen keskikoon kasvavan entistä suuremmiksi. Se tarkoittaa sitä, että yrittäjien on tehtävä suurempia investointeja, jotka vaativat nykyistä enemmän riskinottamista ja taloudellista panostamista. Pellervon taloustutkimuksen tekemän raportin 283 mukaan vuosien 2007–2021 tarkastelujaksolla on maatalo-

jen lukumäärä Suomessa vähentynyt 34 %. Esimerkiksi tarkastelujakson aikana lypsykarjatilojen lukumäärä on puolittunut. Yleisesti kotieläintilojen lukumäärä väheni maatalouden tuotantosuunnista eniten eli 45 %. Kaikista Suomessa olevista maatiloista kotieläintiloja oli vuonna 2007 yhteensä 36 % ja vuonna 2021 vastaava osuus on enää 27 %. (Kujala ym. 2023, 8–9.)

Suomessa ilmasto-olot vaikuttavat tuotantorakenteeseen, ja varsinkin maidon- ja lihantuotantotiloja on nurmentuotantoon parhaiten sopivilla alueilla eli Keski- ja Pohjois-Suomessa. Tuotantosuuntien alueellistumiseen vaikuttaa myös tukien määrä. Maidontuotantoon sidottu tuki on esimerkiksi pohjoisemmassa Suomessa C-tukialueella hieman suurempi kuin eteläisen Suomen A- ja B-alueilla. Vaikka Suomessa kokonaispeltopinta-ala ei ole juurikaan muuttunut, sen osuus on selkeästi enemmän painottunut viljan- ja muun kasvintuotannon tuotantosuuntaan kuin lypsykarjatalouteen. (Kujala ym. 2023, 9.)

Maatiloilla tehtävillä investoinneilla ja maatilojen kehittämisellä on merkitystä myös muille kuin pelkästään investointia tekeväälle maatilayritykselle. Koko Suomessa maidontuotannosta saatavat myyntitulot ovat yli 915 miljoonaa euroa vuodessa. Se on lähes 40 % Suomen maatalouden yhteenlasketuista myyntituloista. Maitotilayritykset ovat erittäin merkittävä osa syrjäisemmän maaseudun yrityksistä. Nämä maatilayritykset työllistävät ja pitävät maaseudun asuttuna. Yksi maitotila usein työllistää tilan omistajien lisäksi muun muassa maatalouskone- ja tarvikekauppojen myyjiä, maatalouslomittajia ja tilatyöntekijöitä, erilaisia asiantuntijoita sekä neuvoja, eläinlääkäreitä, koneurakoitsijoita sekä monipuolisesti ihmisiä koko elintarvikeketjussa aina kaupan työntekijöihin asti. (Linnainmaa ym. 2023.) Etelä-Savossa maidontuotannosta saatava myyntitulo on lähes 60 % koko Etelä-Savon maatalouden myyntituloista, mikä on reilusti enemmän kuin koko Suomen keskimääräinen maidontuotannosta saatava myyntitulo (Rikkonen ym. 2018, 13).

2.2 Maatilojen investointikohteet

Tässä luvussa kerrotaan maatalouteen liittyvistä investoinneista ja siitä, min-kälaisia investointeja nykyään maatiloilla tehdään. Maatiloilla investoidaan laajasti erilaisiin kohteisiin. Rakennusinvestoinnit voivat olla uusia tuotantoraken-

nuksia, laajennuksia tai vanhojen olemassa olevien rakennusten peruskorjauksia. Investointien kustannukset rakennuksissa voivat olla kymmenistä tuhansista useisiin miljooniin euroihin. Maatiloille voidaan tehdä laite- ja koneinvestointeja, joiden tarkoitus on yleisesti tehostaa toimintaa. Investoinneilla voidaan myös parantaa tuotantoeläinten hyvinvointia ja olosuhteita tai työntekijöiden työskentelyolosuhteita. Investointien on tarkoituksenmukaista tuottaa suurempaa tuottoa tai tuoda kustannussäästöjä. (Nopanen ym. 2023, 44.)

Maatiloilla tehtävät investoinnit voidaan jakaa eri ryhmiin tarkoituksen mukaan. Korvausinvestoinneilla tarkoitetaan investointia, jossa ostetaan vastaavanlainen kone tai korvataan laite lähes samanlaisella uudella. Silloin ei tavoitella tuotannon kasvattamista. Yleisin syy hankkia korvausinvestointi on se, että olemassa oleva kone on jo vanha ja hankkimalla uusi ennaltaehkäistään töiden keskeytyminen työsesongin aikaan laitteen rikkoutumisen takia. (Nopanen ym. 2023, 44.) Korvausinvestoinnit eivät yleensä ole rahamäärällisesti mittavia verrattuna esimerkiksi uudisrakentamiseen. Investointitukea on mahdollista hakea rakentamisinvestointeihin ja koneiden hankintaan, kun investoinnin tarkoituksena on parantaa tuotantohygieniaa, eläinten hyvinvointia, ympäristöntilaa tai työympäristöä. (Kujala ym. 2023, 13.)

Rationalisointi eli tehostamisinvestoinneilla on tavoitteena hakea säästöjä esimerkiksi hankkimalla suurempi ja tehokkaampi kone tai automatisoida joitain aikaa vieviä työvaiheita. Näin on mahdollista saada alennettua esimerkiksi työvoimakustannuksia tai pystytään hoitamaan sama työtehtävä tehokkaammin ja nopeammin kuin aiemmin. (Nopanen ym. 2023, 44.) Myös Euroopan unionin maaseudun kehittämisen tavoitteissa on nostettu esille kilpailukyvyntä edistäminen ja resurssitehokkuus sekä siirtyminen vähähiiliseen ilmastonmuutosta hidastavaan kestävään tuotantoon (European Commission s.a.).

Pakkoinvestoinneiksi kutsutaan suunnittelemattomia investointeja, jotka eivät tuo suoraan tuottoja maatilalle. Pakkoinvestointeja ei ole yleensä osattu ottaa huomioon esimerkiksi liiketoimintasuunnitelman talouslaskelmissa tai budjetoinnissa. Lainsäädäntö vaikuttaa oleellisesti tulevaisuudessa tehtäviin investointeihin ja esimerkiksi lainsäädännön muutokset voivat aiheuttaa pakollisia hankintoja tilalle, jotta yritystoimintaa pystytään edelleen harjoittamaan. (Nopanen ym. 2023, 44.) Tällaisia pakollisia investointeja voivat olla vaikka uuden

eläinten hyvinvointilain mukanaan tuoma asetus siitä, kuinka paljon ja millaisia juomakuppeja täytyy olla eri eläinryhmille. Uusia parsinavetoita ei saa lainsäädännön mukaan rakentaa ja vanhoihinkaan parsinavettoihin ei saa lisätä eläinpaikkoja. Myös tilavaatimukset ja jatkuva vedensaanti on ehdotonta huomioida uusia eläinten tuotantorakennuksia suunniteltaessa.

Rahamäärällisesti ja tuottavuuden kannalta suurimpia investointeja ovat laajennusinvestoinnit. Silloin tarkoituksena on laajentaa tuotantoa nykyisestä tai tehdä kokonaan uusia tuotantorakennuksia. Kotieläintiloilla laajentamisinvestointeja tehdään, mutta alueelliset erot ovat isoja. (Nopanen ym. 2023, 44.) Laajentamiseen vaikuttaa moni tekijä, kuten meijereiden sopimusmäärät ja tuotantosopimukset sekä käytettävissä olevan pellon määrä. Lopettaneita maatiloja on tullut viime vuosina paljon. Se näkyy keskimääräisten tilakokojen kasvuna, eli jatkavat maatilayritykset ovat investoineet ja laajentaneet tuotantoa. (Latukka 2023.)

2.3 Investoinnin kannattavuus

Tässä luvussa kerrotaan, mitä pitää huomioida investoinnin kannattavuutta pohdittaessa ja kannattaako investointi maatilalla toteuttaa. Kun maatilalle tehdään investointi, on hyvin todennäköistä, että talouden tulokset heikkenevät varsinkin investoinnin alkuvaiheen aikana (Latukka 2023). Investoinnit voivat maataloudessa olla suuria, joten niiden suunnittelu ja kannattavuuden laskeminen on merkittävä osa ennen investoinnin toteutumista. Jotta investointi olisi taloudellisesti kannattava, on sitä tarkasteltava erilaisten laskelmien avulla. (Nopanen ym. 2023, 45.) Maatilojen on mahdollista käyttää eri ajojen asiantuntijoita apuna investoinnin suunnittelussa ja laskelmissa.

Taloutta on mahdollista pohtia useista erilaisista lähtökohdista. Esimerkiksi verottajalle raportoitaville taloustiedoille laki asettaa esitasoisia vaatimuksia sekä eri yhtiömuodoilla vaaditaan eri asioita. Nämä lain asettamat vaatimukset ovat ulkoista laskentaa. Mutta kun pohditaan yrityksen kokonaistaloutta ja kannattavuutta, pelkästään lain vaatimukset eivät luo riittävän tarkkaa kuvaa. Kannattavuutta ja taloutta laskettaessa voidaan miettiä asiaa kolmesta eri näkökulmasta: kannattavuuden, maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden kautta. (Nopanen ym. 2023, 41.) Kannattavuus ei ole vain sitä, että selvittää laskuista,

vaan se pitää sisällään myös oman työn arvon ja talouden kestävyuden pitemällä aikavälillä.

Kannattavuutta laskiessa tulee suunnitella investointi ja maatilayrityksen talous järjestelmällisesti tuleville vuosille. On olemassa valmiita pohjia, joihin voi suunnitella tuloja, menoja, tuottoja ja kustannuksia. Taloussuunnitelma on yleisnimike kaikenlaisille talouslaskelmille (Viitala 2013, osa Katetuotto). Talouslaskelmat ovat olennainen osa, kun suunnitellaan investointeja ja haetaan lainaa tai avustusta. Laskelmilla saadaan selville, kuinka talous kehittyy ja onko esimerkiksi uusi investointi lisäämässä tuottoa vai lisääntyvätkö kustannukset. Seuraavassa on esitelty keskeisiä käsitteitä talouden suunnittelusta.

- kannattavuus = Maatilan tuotot peittävät kustannukset pitkällä aikavälillä. Rahatulojen ja menojen lisäksi kannattavuuteen lasketaan mukaan oman työn arvo ja muita arvionvaraisia eriä. (Viitala 2013, osa Kate-tuotto.) Kannattavuutta tarkastellaan tuloslaskelman avulla ja kannattavuus toimii perustana yrityksen mahdollisuudelle toimia. (Nopanen ym. 2023, 41.)
 - käyttökate = kertoo liikevaihdosta jäävän tulon toimintakulujen vähentämisen jälkeen. Eli liikevaihdossa on mukana poistot ja arvonalentumat (OP 2023).
- maksuvalmius = Kertoo rahojen riittävydestä laskuihin. Maksuvalmius kuvaa tuotteiden myynnistä saatavia tuloja ja tuotantopanosten ostoista aiheutuvia menoja. Kuvaa lyhytaikaista kassatilannetta. (OP 2023.)
- vakavaraisuus = Vakavarainen maatila pystyy huolehtimaan veloista ja velvoitteista, esimerkiksi lainan hoitokuluista. Vakavaraisuus on hyvä, kun pääoma on suurempi kuin velat. (OP 2023.)
- katetuottolaskelmat = Katetuottolaskelmat ovat yksi osa taloussuunnitelmaa. Niitä voidaan laskea esimerkiksi säilörehulle, ohralle tai lypsy-lehmälle. Laskelmat eivät sisällä kiinteitä kustannuksia tai tukia. Kulurakennetta voidaan tarkastella katetuottolaskennalla. (Nopanen ym. 2023, 43.)
- nettotuotto = Kun investoinnista saadusta tuotosta vähennetään käyttö-kustannukset, esim. traktorin polttoaine ja kuljettajan palkka, saadaan nettotuotto. Se voidaan laskea esimerkiksi kylvökoneelle, mutta kokonaisuudessa nettotuotolla tulisi pystyä kattamaan investoinnin poisto- ja korkokustannukset. (Nopanen ym. 2023, 45.)

- verotus = Maataloudessa pyritään hyvään kannattavuuteen eli hyvään tulokseen. Tulot voidaan jakaa ansio- ja pääomatuloihin. Hyvä tulos tarkoittaa, että veroja maksetaan enemmän, mutta samalla myös käyttöön jää enemmän rahaa. Silloin on mahdollista verosuunnittelulla optimoida verotusta. (Viitala 2013, osa Maatilan verotus.) Maataloudessa maksetaan myös arvonnisäveroa, joka voidaan maksaa kuukausittain, neljännesvuosittain tai kerran vuodessa helmikuun lopussa edellisen vuoden osalta (Vero 2023).

Kun maatilayritys kannattaa hyvin, se tuottaa voittoa omistajilleen, ja tämän myötä tehdystä työstä on mahdollista saada riittävän suuri korvaus. Yleensä maatalouden harjoittajat eivät maksa itselleen palkkaa, joten työpanos huomioidaan talouslaskelman palkkavaatimuksessa. Palkan maksuperiaate vaihtelee yritysmuodon mukaan. Tuottovaatimus lasketaan myös sille pääomalle, joka on sidottu yritystoimintaan. (Nopanen ym. 2023, 41.)

Maksuvalmiudessa tarkastellaan Nopasen ym. (2023) mukaan yrityksen kassaa ja sen riittävyyttä menoihin. Vaikka kannattavuus olisi hyvä, voi maksuvalmius olla huono. Mikäli on nostettu liikaa yksityiskäyttöön rahaa eli palkkaa tai muutoin ei ole suunniteltu riittävän hyvin esimerkiksi lainojen lyhennyksiä ja maksuaikatauluja, voi maksuvalmiuden kanssa olla haasteita. Vakavaraisuus kuvaa yrityksen toimintaan sidotun pääoman rahalähteiden määrää. Jos yrityksellä on paljon vierasta pääomaa eli lainaa, siitä on maksettava korkoa. Mitä suurempi osuus pääomasta on omaa, sitä vähemmän korkotason vaihtelu vaikuttaa yrityksen toimintaan.

Kun tehdään suuria investointeja tai muutetaan tuotantosuuntaa, on haasteellista arvioida tulevaa kulurakennetta. Katetuottolaskelmat antavat hyvän mahdollisuuden pilkkoa tuotannon tulot ja menot pieniin osiin, jotta saadaan selville kaikki mahdolliset tuotot ja kustannukset tarkasti. (Nopanen ym. 2023, 43.)

Pellervon taloustutkimuksen raportin mukaan investointiavustusta saaneilla maatiloilla kannattavuuskehitys on ollut positiivinen. Raportista selviää myös se, että tilat, jotka ovat saaneet investointitukea, ovat saaneet lisättyä maidontuotannon, peltoalan ja eläinyksiköiden määrää suhteessa nopeammin kuin tilat, jotka eivät hakeneet avustusta. (Kujala ym. 2023, 61.) Kun maatiloilla teh-

dään suuria laajennuksia tai investointeja, samalla on huomioitava, että investointikohteita on useita. Tällöin kannattaa panostaa niihin investointeihin, joissa on parhaat tuotto-odotukset ja pienimmät riskit. (Nopanen ym. 2023, 45.)

Lypsykarjatiloiilla investointiasteet ovat keskimäärin 30–35 %, eli luku tarkoittaa investointimenojen suhdetta maatilayrityksen tasearvoon (Latukka 2023). Luonnonvarakeskuksen Taloustohtorin vaikuttavuuspalvelussa tehdyissä vertailuissa on todettu, että korkeiden investointiasteiden vuoksi lypsykarjatilat hyötyvät investoinneista keskimäärin paremmin kuin esimerkiksi kasvinviljelytilat, joilla investointiaste on alhaisempi. Kannattavuutta voidaan vertailla esimerkiksi yrittäjätulon avulla. Se kuvaa yrittäjän omalle työpanokselle ja pääomalle laskettua korkoa. Investoivien tilojen yrittäjätulo on parantunut noin 20 000 eurolla verrattuna investoimattomiin tiloihin. (Latukka 2023.)

2.4 Investointien rahoitus

Maatalouden investoinnit ovat usein euromääräisesti hyvin suuria, joten niiden toteuttamiseen vaaditaan yleensä ulkopuolista rahoitusta. Rahoitusta voi saada eri kohteista. Tilojen oma taloudellinen tilanne ja olemassa oleva tuotanto vaikuttavat saatavan rahoituksen määrään ja mahdollisuuteen. Rahoituksen hakemiseen on valmisteltava realistiset liiketoiminta- ja taloussuunnitelmat. (Nopanen ym. 2023, 48.) Pankin rooli maatalouden investointituellisissa investoinneissa on samantapainen kuin missä tahansa muussakin maatalousyrityksen investoinnissa (Partanen 2024).

Yleisesti ottaen maatalousinvestointien rahoitus koostuu maatilán olemassa olevista varoista ja pankkilainasta. Investointikohteen mukaan rahoitusmuoto voi vaihdella. Rakennushankkeissa käytetään esimerkiksi lyhytaikaista siltarahoitusta. Konehankintoihin voi olla vaihtoehtoina osamaksu tai leasingrahoitus. (Nopanen ym. 2023, 48.) Pankkilainaa lyhennetään haettavilla maatalouden investointituilla. Tukea on mahdollisuutta saada avustuksena, korkotukena tai valtiontakauksena. (Kujala ym. 2023, 6.)

Huolellisella suunnittelulla saadaan realistinen rahoitussuunnitelma, josta on mahdollista muodostaa riittävän tarkka kokonaiskuva rahoittajaa varten. Oma-rahoitusosuudella on keskeinen rooli. Mitään investointihankkeita ei tulisi lähtökohtaisesti suunnitella pelkästään vieraalle pääomalle. Kassassa tulisi olla jonkun verran varaa yllättävien menojen varalta. Hetkellisesti lyhyen aikavälin menoja voidaan kattaa esimerkiksi tarpeettomia koneita myymällä, säästöillä tai jos on metsää, niin myymällä puita. Kaikista rahoituksen ylittävistä menoista tulisi keskustella rahoittajien kanssa, ettei tehdä tarpeettomia myyntejä tai virhearvioita. (Nopanen ym. 2023, 49.)

3 MAATALOUDEN TUET

Tuet ovat laaja käsite, mutta tässä työssä avataan aluksi maatalouden tukia yleisesti ja keskitytään laajemmin investointeihin liittyviin tukiiin eli tuotannollisiin investointitukiin. Maatalouteen kohdistettujen tukien ja avustusten tarkoitus on mahdollistaa ja turvata kotimaisten elintarvikkeiden tuotanto, kuluttajahintojen kohtuullisuus, tuotannon säilyttäminen ja mahdollistaminen koko Suomessa sekä maaseudun elinvoimaisena pitäminen. Tuet mahdollistavat työpaikkojen säilymisen ja uusien työpaikkojen syntymisen maaseutualueille. Maaseudulla tuotettuja palveluja, tuotteita ja raaka-aineita hyödynnetään kaikkialla Suomessa, joten se työllistää myös välillisesti paljon ihmisiä esimerkiksi logistiikan- ja kaupanalalla. (Maa- ja metsätalousministeriö 2024a.)

Tukia ei voida myöntää ilman vastikkeita, joten kaikkiin tukiiin liittyy ehtoja, jotka tuen hakijan on pystyttävä täyttämään tukea saadakseen. Tukea hakeeneen tahon toimintaa tarkastetaan, jotta varmistutaan siitä, että tuki on haettu ja maksettu oikein perusteiden mukaisesti. Ehtojen mukainen toimiminen on ehdoton edellytys, ja myös hallinnon toimintaa tarkkaillaan. (Maa- ja metsätalousministeriö 2024a.)

3.1 Maatalouden tukijärjestelmä

Maatalouden tukijärjestelmä on iso kokonaisuus. Se muodostuu monesta erilaisesta tukivälineestä. Tuet voidaan jakaa rahoituslähteiden mukaan suoriin tukiiin, jotka ovat kokonaisuudessaan EU:n rahoittamia, maaseudun kehittämistukiin, jotka ovat EU:n osittain rahoittamia, sekä kokonaan kansallisesti rahoitettaviin tukiiin. Viljelijöillä on mahdollista hyödyntää tukia useilla erilaisilla

eläimiin ja peltoalaan perustuvilla tukimuodoilla, joilla kaikilla on omat tukiehdot ja tavoitteet. Nämä ovat yleisesti tuotannon peruskannattavuutta ylläpitäviä tukia. Lisäksi nuorille viljelijöille maksetaan tilanpidon aloittamisesta aloitustukea ja pinta-alaperusteista EU-tukea. Tilan kehittämiseen on erillinen investointituki, johon perehdyn tarkemmin luvussa 3.4. Maataloustukien maksuksesta ja niiden toimeenpanosta vastaa koko Suomen alueella keskitetysti Ruokavirasto. (Maa- ja metsätalousministeriö 2024a.)

Euroopan unionin maatalouspolitiikka eli viljelijätukien kokonaisuus (CAP) liittyy koko EU:n yhteiseen maatalouspolitiikkaan ja on EU:n toimivallan alla. Kansallista maatalouspolitiikkaa on mahdollista soveltaa yksittäisissä jäsenmaissa Euroopan unionin säännösten rajoissa. Suomessa maatalouden tukijärjestelmän perusta on EU:n yhteisen maatalouspolitiikan tukimuodot. Niitä ovat EU:n suorat tulotuet ja EU:n osittain rahoittamat ympäristökorvaukset ja luonnonhaittakorvaus. Tukijärjestelmän on lisäksi tarkoitus edistää luonnonmukaista tuotantoa sekä tuotantoeläinten hyvinvointia. Kansalliset tuet, jotka on tarkoitettu Suomen erityisoloihin, täydentävät tukikokonaisuutta. (Maa- ja metsätalousministeriö 2024a.)

Yksittäisellä jäsenmaalla, kuten Suomella, ei ole paljon omaa päätäntävaltaa asetusten soveltamiseen. Euroopan komissio antaa tarkat toimeenpanosäädännöt ja ohjaavat asetukset, jotka koskevat kaikkia jäsenmaita. Jäsenmailla on mahdollista päästä vaikuttamaan asetusten valmisteluvaiheessa omien maiden erityispiirteiden huomioimiseen. Joihinkin tukiin, esimerkiksi tuotantoon sidonnaisiin suoriin tukiin, jäsenmailla on mahdollisuuksia soveltaa asetusta. (Maa- ja metsätalousministeriö 2024a.)

Kansallisista tuista tehdään Euroopan komissiolle ohjelmaesitys, jonka tekoon osallistuu myös maataloustuottajien keskusjärjestö MTK. Komission täytyy hyväksyä ohjelmaesitys, jotta tukia voidaan maksaa. Kansallisia tukia valmistellaan vuosittain, ja se pohjautuu laajaan tukikokonaisuuteen. Siihen vaikuttavat muiden tukien yhteensovittaminen, käytettävissä olevien määrärahojen määrä sekä komission asettamat reunaehdot. (Maa- ja metsätalousministeriö 2024a.)

3.2 Tukikohteet

Viljelijöiden on mahdollista hakea monenlaisia tukia sen mukaan, millainen tuotantosuunta tilalla on ja millä alueella maantieteellisesti maatila sijaitsee. Kaikille tuille on asetettu tukikohteiden mukaan perusehtoja, jotka ovat edellytyksenä tukien saannille. Perusehdoissa on lainmääräämiä noudatettavia vaatimuksia, joita esimerkiksi ehdollisuudessa tulee noudattaa. Ehdollisuus muodostuu hyvän maatalouden ja ympäristön vaatimuksista ja lakisääteisistä hoitovaatimuksista, jotka pohjautuvat yleisesti viljelijöitä sitovaan lainsäädäntöön. Perusehtoihin kuuluvat myös aktiiviviljelijän määritelmän täytyminen, viljelykierron noudattaminen sekä peltomaan pitäminen kasvipeitteisenä talviaikana. (Maa- ja metsätalousministeriö 2024a.)

Yleisimpiä tukia ovat peltoviljelyyn kohdentuvat tuet ja eläintuet. EU:n suoraan maksamia tukia ovat perustulotuki, uudelleenjakotulotuki, ekojärjestelmätuki, nuorten viljelijöiden tulotuki, erikoiskasvipalkkio ja tärkkelysperunapalkkio. EU:n osarahoitteisia tukia ovat luonnonhaittakorvaus, ympäristökorvaus ja luonnonmukaisen tuotannon korvaus. Tuet ovat hehtaariperusteisia, ja summat vaihtelevat muutamista kymmenistä euroista satoihin euroihin hehtaaria kohden. Kaikilla tuilla on omia erityisehtoja ja toimenpiteitä, joita tulee noudattaa, mikäli niitä hakee. (Maa- ja metsätalousministeriö 2024b.)

Maataloustuista kansallisesti maksettavia ovat yleinen hehtaarituki, pohjoinen hehtaarituki, sokerijuurikkaan kansallinen tuki ja nuorten viljelijöiden tuki. Näiden lisäksi ympäristösopimukseen kuuluvat tuet ovat EU:n osarahoitteisesti maksettavia. Niitä ovat kosteikkojen hoitosopimukset, maatalousluonnon ja maiseman hoitosopimukset sekä alkuperäiskasvien ylläpitosopimukset. (Maa- ja metsätalousministeriö 2024c.)

Eläintukia ovat eläinten hyvinvointikorvaus ja eläinpalkkiot, joita maksetaan tukialueittain. Niiden maksut ja ehdot ovat eläinlajikohtaisia. Kansallisia kotieläintukia ovat pohjoinen kotieläintuki (naudat, kutut, uuhet) ja sika- ja siipikarjatalouden tuotannosta irrotettu tuki. Meijeriin myytävästä ja suoramyyntimaidosta maksetaan maidon pohjoista tuotantotukea, joka on litra-perusteinen,

ja litrakohtaiseen tukeen vaikuttaa tukialue. Alkuperäisrotueläimien kasvattamiseen on oma ympäristösopimus, jonka perusteella alkuperäisrotujen eläinten kasvattajat voivat hakea tukea. (Maa- ja metsätalousministeriö 2024c.)

Lisäksi haettavissa on maatalouden investointitukea tuotannollisiin ja ei-tuotannollisiin investointeihin. Puutarhatalouteen on kasvihuonetuotannon tuki ja puutarhatuotteiden varastointituki. Porotalouteen on eläinkohtainen tuki ja porotalouden ja luontaiselinkeinojen rakennetuet. Myös mehiläisten kasvattajat voivat hakea mehiläistalouden kansallista pesäkohtaista tukea. (Maa- ja metsätalousministeriö 2024a.)

3.3 Tukien valvonta ja maksaminen

EU-tukien ja kansallisten tukien maksaminen ei olisi mahdollista ilman tukiehtojen noudattamisen valvontaa. Tämä on edellytys sille, että jäsenmailla on mahdollisuus saada Euroopan unionin rahoitusosuus maksettua viljelijöille. Jos todetaan, että tarkastuksia ei ole tehty asianmukaisesti, tukien maksaminen jäsenmaalle päättyy. Valvonnassa varmistetaan, että tukiehtoja on noudatettu, ja näin pyritään takaamaan viljelijöille tasapuolinen kohtelu ja oikeusturva. Ruokavirasto hallinnoi ohjaa maataloustukien valvontaa esimerkiksi ELY-keskuksille. ELY-keskusten tarkastajat tekevät maataloilla suoritettavaa valvontaa. (Ruokavirasto 2023a.)

Tukien valvonnassa tarkastajalla on oikeus pyytää nähtäväksi ja tarkastaa asiakirjat ja kirjanpito, mikä on edellytyksenä tuen maksulle. Tarkastajan tulee voida tarkastaa myös tuotantorakennuksia ja -laitteita. Tarkastaja osoittaa tarkastusoikeutensa virkakortilla, joka tulee voida esittää tarkastuksen yhteydessä. Myös valtakirjalla voidaan osoittaa tarkastusoikeus. (Ruokavirasto 2023a.)

Valvontaa voidaan tehdä myös hallinnollisesti sekä ELY-keskuksissa että kunnissa eli yhteistoiminta-alueilla. Kunnassa on oikeus tarkastaa esimerkiksi kaikki tukihakemukset, kun ne ovat palautettu, sekä siihen liittyvät aktiiviviljelijän ehtojen täytyminen. Ruokavirasto tarkastaa tukien noudattamista esimerkiksi hakemusten ristiintarkastuksella. Siinä voidaan verrata viljelijän hake-

muksella kuntaan ilmoitettua tietoa olemassa oleviin maaseutuhallinnon tietojärjestelmien tietoihin. Tästä esimerkkinä se, vastaako viljelijän ilmoittama lohkon pinta-ala aiemmin digitoituun pinta-alaan. (Ruokavirasto 2023a.)

Myös maatalouden aloitus- ja investointitukia valvotaan Ruokaviraston otantatarkastuksilla. Tarkastuksia tehdään ennen EU-osarahoitteisten rakennetukien maksua, jotta voidaan varmistua siitä, että tukikelpoisuusedellytykset toteutuvat. Otannan on katettava vähintään 5 % kaikista maksetuista tuista. Myös jälkitarkastuksia kohdennetaan sellaisille maataloille, joille EU-osarahoitteinen rakennetuki on jo maksettu. Tilat valitaan otantatarkastukseen satunnaisesti ja suurimmaksi osaksi riskiperusteisesti. Tarkastuksen maatilalla suorittaa Ruokaviraston tarkastaja, joka tarkastaa tarkastusta koskevat asiat ja tekee tarkastuskertomuksen. Siihen kirjataan mahdolliset huomiot ja havainnot, ja se toimitetaan ELY-keskukseen, jossa tehdään tarvittaessa toimenpiteitä kuten lisäselvityspyyntöjä. Mikäli poikkeamia havaitaan jälkitarkastuksissa, käsitellään ne kuulemis- ja takaisinperintämenettelyillä. (Ruokavirasto 2023b.)

Suomessa Ruokavirasto toimii viljelijätukien maksajavirastona, joten se myös vastaa tukien valvonnasta ja maatalousrahastoista maksettavien tukien korvausten hallinnoinnista. Viljelijöille maksettavat tuet kuuluvat varoihin, jotka on sisällytetty Suomen valtion budjettiin ja Euroopan unionin yleiseen budjettiin. Näitä edellä mainittuihin budjetteihin kuuluvia rahastoja ovat Euroopan maatalouden tukirahasto, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto ja Suomen kansalliset varat. Viljelijöille maksettavat tuet koostuvat useasta eri rahastosta. (Ruokavirasto 2023d.)

Viljelijälle tukivuonna maksettavan EU:n kokonaan rahoittamien tukien summan tulee olla yli 500 euroa, jotta tuki maksetaan. Kansallisissa tuissa vähimmäismäärä on 100 euroa hakijaa ja tukimuotoa kohden. Tuen maksamisesta päätöksen tekee joko ELY-keskus tai kunnan maaseutuelinkeinoviranomainen. Tukia maksetaan Ruokavirastosta yhdessä tai kahdessa erässä. Tukien maksamisen aikataulu on hallinnon esittämä tavoitteellinen maksuaikataulu, ei tukimaksujen eräpäivä. Tukien maksuun vaikuttavat esimerkiksi tukivalvonnassa olevien tilojen määrä ja valvontojen edistyminen. Kun säädösten mukaiset valvonnat ja tarkastukset on suoritettu, voidaan tukia alkaa maksamaan.

Osa tuista voidaan maksaa ennakkona, mutta suurin osa tuista maksetaan jälkikäteen. (Ruokavirasto 2023e.) Jos esimerkiksi valvonnassa tai tarkastuksella todetaan, että tukea on maksettu perusteettomasti, ja tuen myöntämisen ehtoja ei ole noudatettu, voidaan tukia periä takaisin. Ennen takaisinperintää suoritetaan kuuleminen, jossa viljelijän on mahdollista antaa tilanteesta selvitys. Viljelijä voi myös vaikuttaa siihen, tehdäänkö takaisinperintä vähennyksenä seuraavista tuista vai peritäänkö se maksulipulla. (Ruokavirasto 2023f.)

3.4 Maatalouden investointiavustukset

Maatalouden tuotannollisten investointiavustusten tarkoitus on pyrkiä kehittämään ja tukemaan alueen maatilojen rakennetta ja kilpailukykyä. Tukea on mahdollista myöntää avustuksena, lainantakauksena tai lainan korkotukena. Investointiavustusten tukikelpoisuuden täytyminen on perusehto, ja sen lisäksi käytössä on valintamenettely, joka toimii perusteena rahoitettavien hankkeiden valinnalle. Kun maatalouden investointiavustusta haetaan, hakemuksen liitteenä on oltava liiketoimintasuunnitelma. (ELY-keskus 2024.)

3.4.1 Tukikohteet ja määrät

Maatilat voivat hakea investointiavustusta useisiin eri kohteisiin tuotantosuunnan mukaan. Tuotannolliset investoinnit on jaettu neljään tukiryhmään. Ensimmäisessä on tuotantorakennusten investoinnit, kuten uudet navetat. Toisessa ryhmässä ovat ympäristön tilaa edistävät investoinnit, kuten maan kasvukuntoon panostaminen salaojituksella. Kolmannessa on maatilojen energiainvestoinnit, esimerkiksi aurinkopaneelit, joilla tuotetaan sähköä tuotannon tarpeisiin. Neljäs tuotannollisten investointien ryhmä on eläinten hyvinvointia ja bioturvallisuutta edistävät investoinnit. Niitä voivat olla eläinten hyvinvointia parantavien koneiden ja laitteiden hankinnat tai jaloittelutarhat. (Ruokavirasto 2024.) Seuraavassa on listattu tukikohteita ja mahdollisia avustusosuuksia.

Tukikohteet:

1. Maatilan kilpailukykyyn kehittämiseen ja tilojen nykyaikaistamiseen liittyvät investoinnit.
 - Tuotantorakennukset, kuivaamot, varastot, maataloustuotteiden myyntikunnostus ja työympäristöä ja tuotantohygieniaa edistävät

investoinnit. Maidontuotanto- ja emolehmäpihatoihin on mahdollista saada tukea laajennukseen ja peruskorjaukseen, muuhun lihantuotantoon vain peruskorjaukseen.

- Avustuksen määrä hyväksytyistä kustannuksista on 35 %.
 - Avustusta saa 16.3.2024 jälkeen hakea myös muuhun naudanlihantuotantoon eli sonnikasvattamoihin, joihin ei saanut hakea avustuksia ajalla 16.8.2020–15.3.2024.
- Kuivaamot ja muut kohteet voivat saada 25 % avustusmäärän hyväksytyistä kustannuksista.
 - Nuoren viljelijän on mahdollista saada 10 % avustuskorotus.
 - Hyväksytyistä kustannuksista korkotukilainan määrä on 50 %. (Ruokavirasto 2024.)

2. Ympäristön tilaa ja kestäväää tuotantotapaa edistävät investoinnit

- Edistettävä ympäristöystävällisemmän tuotantotavan ja teknologian käyttöönottoa.
- Ne liittyvät esimerkiksi maan kasvukuntoon, ravinteiden hyötykäyttöön ja lannan tehokkaaseen käsittelyyn.
- Avustuksen määrä on 40 % hyväksytyistä kustannuksista. (Ruokavirasto 2024.)

3. Maatilojen energiainvestoinnit

- Avustus myönnetään energiantuotantoon, energian säästöön tai energiatehokkuuteen. Edellytyksenä on, että energiaa on käytettävä maatalouden tuotantotoiminnassa, ja energialaitoksen on oltava uusiutuvaa energianlähdettä hyödyntävä.
- Avustuksen määrä 16.3.2024 alkaen on 40 % hyväksytyistä kustannuksista. (Ruokavirasto 2024.) Vuonna 2023 avustuksen määrä oli 50 %.

4. Eläinten hyvinvointia ja bioturvallisuutta edistävät investoinnit

- Avustusta myönnetään eläinten hyvinvointia edistäviin rakentamisinvestointeihin ja koneiden ja laitteiden hankintaan edellyttäen, että investointi parantaa jo olemassa olevaa tuotantorakennusta. Investointi ei saa lisätä olemassa olevaa tuotantokapasiteettia.
- Bioturvallisuutta edistävien investointien on kohdistuttava olemassa olevan tuotantorakennuksen bioturvallisuuden parantamiseen.
- Avustuksen määrä on hyväksyttävistä kustannuksista 40 %. (Ruokavirasto 2024.)

Rakentamisinvestoinnissa myönnettävän tuen määrän on aina oltava yli 7000 euroa. Muissa toimenpiteissä kuin rakentamisinvestoinneissa tuen määrän on oltava yli 3000 euroa. Tukea on mahdollista myöntää kolmen peräkkäisen verovuoden aikana enintään 1 500 000 euroa, josta kilpailukyvyn kehittämiseen

ja tilojen nykyaikaistamiseen liittyviin investointeihin (tukikohde 1) voi kohdistua enintään 1 200 000 euroa maatilaa kohti. (Ruokavirasto 2024.)

3.4.2 Tukien ehdot ja maksaminen

Investointiavustuksen saamisen perustana on se, että hakija omistaa tai on vuokrannut tuen kohteena olevan maatilaa. Vuokrasopimuksesta tulee olla Maanmittauslaitoksen kirjauspäätös ja vuokraoikeuden jatkua vähintään 10 vuotta. Vuokrattu maatala tulee olla mahdollista siirtää kolmannelle osalliselle kiinteistön omistajaa kuulematta. Viimeistään viidentenä kalenterivuonna tuen myöntämisestä maatalouden yrittäjätulon pitää olla vähintään 25 000 euroa. Yrittäjätulo kertoo, kuinka paljon jää korvausta omalle pääomalle ja työlle. Yrittäjätulo saadaan laskettua, kun maataloudesta saatavista tuloista vähennetään muuttuvat ja kiinteät kulut, velkojen korot ja poistot. Maatilalla tulee myös noudattaa pakollisia vaatimuksia sekä EU:n että kansallisen lainsäädännön asetusten mukaan. (Ruokavirasto 2024.)

Kun investointiavustuksen hakemuksesta on annettu myönteinen päätös, on mahdollista hakea avustuksen maksua tai lainan nostolupaa Hyrrä-asiointipalvelusta. Hyrrä-sovelluksen käyttöön on ohjeet Ruokaviraston nettisivuilla, eikä niitä käsitellä tässä työssä. Maksu- ja lainannostolupahakemukseen on perehdyttävä hyvin ja palautettava tarvittavat liitteet ja tukipäätöksellä vaaditut dokumentit Hyrrän kautta. ELY-keskus voi pyytää tarvittaessa lisää dokumentteja päätöksen mahdollistamiseksi. (Ruokavirasto 2024.)

Investointiin on mahdollista myöntää enintään 5 lainan nostolupaa ja 5 maksupäätöstä. Investoinnin viimeisen nostoluvan määrä eli investoinnin loppumaksun määrän on oltava 20 % koko avustuksen määrästä. Se tulee hakea viimeistään 2 kuukauden kuluessa toimenpiteen toteutuksen jälkeen. Investoinnin on oltava valmis ja tukipäätöksen mukainen ennen viimeisen maksuerän hakua. ELY-keskus maksaa toteutuneiden tukikelpoisten kustannusten mukaan avustuksen ja myöntää nostoluvat. (Ruokavirasto 2024.)

Maksuhakemus voi olla kustannusperusteinen tai tuotosperusteinen investointiavustuksen kohteeseen mukaan. Kustannusperusteisessa maksuhakemuksessa on esitettävä pyydyt kustannukset, jotka on maksettu ja kohdistuvat tuettuun

toimenpiteeseen. Maksuhakemukseen on mahdollista lisätä omasta työstä sekä oman puutavaran tai maa-aineksen käytöstä aiheutuvia kustannuksia. Tuotosperusteisessa maksuhakemuksessa tuki maksetaan investoinnin toteutuksen etenemisen osoittamisella. Hakemuksen liitteeksi tulee laittaa dokumentteja investoinnin valmiusasteen selvitykseksi, ja näitä selvityksiä voivat olla ostokuitit tai valokuvat sekä palkkatiedot. Esimerkiksi aurinkosähköjärjestelmän osalta investoinnin toteutus on helppo todeta käyttöönottotarkastuspöytäkirjasta. ELY-keskuksen tarkastaja käy tarkastamassa, onko investointi toteutettu tukipäätöksen mukaan. Mikäli poikkeamia todetaan, voidaan maksatus keskeyttää, tehdään vähennyksiä tai peritään avustusta takaisin. (Ruokavirasto 2024.)

3.4.3 Valintakriteerit

Investointiavustusten hakemusten hyväksymiselle on olemassa tietyt valintakriteerit, minkä avulla hakemukset pisteytetään. Koska investointeihin on varattu vuosittain budjetin mukainen summa, on oltava järjestelmä, jolla hakemukset voidaan arvioida. Hakemuksen eteneminen valintavaiheeseen on edellyttänyt sitä, että hakemukseen liittyvät tukiedellytykset täyttyvät. Ne perustuvat kansalliseen lainsäädäntöön ja Suomen CAP-suunnitelmaan. (Ruokavirasto 2023c.)

Investoinnit, jotka liittyvät maatalojen nykyaikaistamiseen ja kilpailukyvyyn kehittämiseen, ovat oma arvioitava hakemusryhmä. Hakemuksia arvioidaan neljässä eri aihealueessa. Ensimmäisen aihealueen painotus on investoivan maatalan taloudessa ja siitä, kuinka avustus vaikuttaa kohteena olevan yrityksen talouteen. Kilpailukykyä arvioidaan hakemuksen pohjalta seuraavassa kohdassa. Kolmannessa aihealueessa pohditaan investoinnin vaikutusta ympäristöön ja ilmastoon, esimerkiksi energiatehokkaiden rakennusratkaisujen tai lannan hyödyntämisen pohjalta. Viimeisessä aihealueessa käsitellään vaikutusta tuotanto-olosuhteisiin, kuten tilojen toiminnallisuutta ja tuotantohygieniaa sekä eläinten hyvinvointia. (Ruokavirasto 2023c.)

Toisena arvioitavana hakemusryhmänä ovat investoinnit, jotka edistävät kestäväää tuotantotapaa ja ympäristön tilaa. Ne edistävät myös bioturvallisuutta ja

eläinten hyvinvointia. Niitä arvioidaan neljässä aihealueessa, joita ovat vaikutukset ympäristöön, ilmastoon, tuotanto-olosuhteisiin sekä tuen kohteena olevan yrityksen kilpailukykyyn ja talouteen. Kummassakin ryhmässä kaikille aihealueille on asetettu pisteväli 0–3, jossa on esitetty tavoiteltavat kriteerit kunkin pistemäärän saavuttamiseen. Aihealueissa pisteiden kohdalla on kuvattu, millä perusteilla pisteet on mahdollista saada. Pisteytyksestä tehdään myös sanallinen perustelu, jossa vertaillaan numeerista arviointia ja hakemusta. (Ruokavirasto 2023c.)

3.5 Investointiavustuksen rahoitusprosessin kuvaus

Investointi on laaja prosessi, joka on suunniteltava pitkällä ajalla. Nopasen ym. (2023) mukaan isompien investointien suunnitteluun kannattaa käyttää useampi vuosi ja huomioitava, että esimerkiksi lupien haussa voi kestää kuukausia. Kun laskelmat ja suunnitelmat on tehty, rakennus tarvitsee joko ympäristöluvan Aluehallintovirastosta, tai se hoidetaan ilmoitusmenettelyllä kunnassa. Myös rakennuslupa haetaan kunnasta. Pankin kanssa tulee keskustella jo laskelmavaiheessa alustavasta luottolupauksesta, ja sen tulee varmistua, ennen kuin investointia viedään pidemmälle.

Tämän jälkeen haetaan investointiavustusta oman alueen ELY-keskuksesta. Hakemukset ratkaistaan tukijaksoittain, jotka ovat vuosittain 16.10.–15.1., 16.1.–15.3., 16.3.–15.8. ja 16.8.–15.10. Tässä vaiheessa tulee olla ympäristö- ja rakennusluvut kunnossa, kustannusarvio tiedossa sekä rakennussuunnitelmat tehty valmiiksi. (Nopanen ym. 2023, 46.) Investointiavustusta haetaan Hyrrä-sovelluksella, joka on Ruokaviraston hallinnoima sovellus, jonne lisätään kaikki hakemukseen kuuluva aineisto. (Ruokavirasto 2024.)

Yksi tärkeimmistä, ja hakemuksen pakollinen liite, on maatilalan liiketoimintasuunnitelma. Yleisesti sanoen liiketoimintasuunnitelma on yrityksen kirjallinen liikeideaa käsittelevä suunnitelma. Suunnitelmasta käy ilmi keskeinen osaaminen, yrityksen asiakkaat, kilpailutilanne ja riskit. Liiketoimintasuunnitelmaan kuuluu myös kannattavuus- ja rahoituslaskelmia, kuten taloussuunnitelma. Liiketoimintasuunnitelma auttaa rahoittajia ja sidosryhmiä saamaan kokonais kuvan yrityksen toiminnasta ja tavoitteista. (Suomi.fi 2019.) Esimerkiksi maata-

louden investointeihin on olemassa liiketoimintasuunnitelmamalli ja laadinta-ohje. Se on räätälöity maatalousinvestointien tarpeisiin, ja siinä selvitetään esimerkiksi investointiavustusta varten tarvittavia tietoja. (Ruokavirasto 2024.)

Hyrrä-sovellukseen hakemuksen liitteeksi on lisättävä pankin luottolupaus, mikäli haetaan korkotukilainaa, ja mukana on toimitettava myös luettelo jo olemassa olevista veloista tai rasitteista. Jäljennökset investointiavustuksen hakijan maatalouden veroilmoituksesta sekä viimeisimmästä verotuspäätöksestä tulee lisätä Hyrrään. Mikäli rakennus, johon investointi liittyy, sijaitsee vuokratulla alueella, on vuokrasopimuksesta toimitettava jäljennös, ja sen tulee olla voimassa vähintään 10 vuotta. Liitteenä tulee olla rakentamiseen liittyvät suunnitelmat, kuten pääpiirustukset, rakennusselostus, kustannusarvio ja erikoissuunnitelmat sekä jäljennökset viranomaisluvista. (Ruokavirasto 2024.)

Rakennusinvestointia tai muitakaan toimenpiteitä ei saa aloittaa tai sopimuksia allekirjoittaa ennen hakemuksen vireilletuloa. Mikäli toimenpiteitä on tehty aiemmin, niille ei myönnetä tukea. Investointi on kuitenkin toteutettava kahden vuoden kuluessa tukipäätöksen saamisesta. Kun myönteinen tukipäätös on tehty, voi maksatusta tai lainan nostolupaa hakea sähköisesti Hyrrä-palvelusta. Rakennusinvestoinnit ovat kustannusperusteisia, ja se tarkoittaa maksun hakemisessa sitä, että maksuhakemuksessa on esitettävä pyydytyt kustannukset, jotka on maksettu ja kohdistuvat tuettuun toimenpiteeseen. Tämä voidaan osoittaa ostokuitein. Maksuhakemukseen on mahdollista lisätä omasta työstä sekä oman puutavaran tai maa-aineksen käytöstä aiheutuvia kustannuksia. Investoinnin toteutukselle on mahdollista hakea kaksi kertaa jatkoaikaa, vuodeksi kerrallaan. Jatkoajan myöntämiselle ja sen saamiselle on oltava hyväksyttävät perustelut. (Ruokavirasto 2024.) Tässä työssä tutkimuksen kohteena olevien maatilojen investoinnit on tehty edellisellä tukikaudella 2015–2022. Tukikaudella tehtyjä investointihakemuksen mukaisia investointeja ei saanut aloittaa, ennen kuin tukipäätös oli tehty.

4 TOIMEKSIANTAJA

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Etelä-Savon ELY-keskus. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (15 keskusta) toimivat valtion aluehallintoviranomaisina yhdessä aluehallintovirastojen (6 virastoa) kanssa. Tehtäviä on jaettu vastuualueittain ELY-keskusten kesken, ja siten on muodostunut kolmen ja kahden vastuualueen ELY-keskuksia. (ELY-keskus 2023.)

4.1 Toimeksiantajan esittely

ELY-keskusten tehtävänä on edistää alueellista kehittämistä hoitamalla valtionhallinnon toimeenpano- ja kehittämistehtäviä alueellaan. ELY-keskusten yleishallinnollisesta ohjauksesta vastaa TEM eli työ- ja elinkeinoministeriö sekä lisäksi sisäministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö sekä Väylävirasto. ELY-keskusten strategiat muodostuvat hallitusohjelman perusteella. Valtion aluehallinnon yhteinen strategia-asiakirja vuosille 2020–2023 on *Kestävä tulevaisuus tekemässä – ihmisten ja alueiden parhaaksi*. Se ohjaa aluehallinnon virastoja hallitusohjelman toimeenpanossa sekä kirittää niitä uudistamaan toimintaansa tiiviissä yhteistyössä asiakkaiden ja sidosryhmien kanssa. (ELY-keskus 2023.)

Etelä-Savon ELY-keskus on kahden vastuualueen ELY ja vastaa E- ja Y- yksiköistä. Siihen kuuluvat elinkeinot, työvoima ja osaaminen sekä ympäristö ja luonnonvarat. Lisäksi Etelä-Savossa hoidetaan rakennerahastotehtäviä Itä-Suomen alueella. Uusimpana hoidettavaksi on tullut valtakunnallinen Vesi-huoltopalvelut-yksikkö, joka koordinoi vesienhoitoa. L-vastuualueen tehtäväalue on liikenne eli maanteiden kunnossapito, tiehankkeet, liikenteen lupa-asiat, liikenneturvallisuus, joukkoliikenne ja saaristoliikenne. Sitä hoitaa Etelä-Savon alueella Pohjois-Savon ELY-keskus. (ELY-keskus 2023.)

Etelä-Savon ELY-keskuksen tehtäviä ovat muun muassa yritysten neuvonta-, rahoitus- ja kehittämisspalvelut, maaseutu- ja kalatalousasiat. Lisäksi tehtäviin on kuulunut osaamisen ja elinikäisen oppimisen edistäminen, työllisyysperusteiset tuet ja työvoimakoulutus, maahanmuuttoasiat, ympäristönsuojelu, aluei-

den käytön ja rakentamisen ohjaus, luonnonsuojelu, ympäristön tilan seuranta, vesivarojen käyttö- ja hoito sekä EU:n rakennerahastohankkeet. (ELY-keskus 2023.)

4.2 Rahoitusprosessi ELY-keskuksessa

Investointiavustuksen haku tapahtuu Hyrrä-asiointipalvelulla, josta hakemuksen tiedot tulevat ELY-keskuksen asiantuntijan arvioitavaksi. Hakemukset ratkaistaan tukijaksoittain, jotka ovat vuosittain 16.10.–15.1., 16.1.–15.3., 16.3.–15.8. ja 16.8.–15.10. Investointiavustuksia käsittelevä asiantuntija käy läpi hakemuksen tiedot ja liitteet. Asiantuntija voi pyytää tarvittaessa lisätietoja ja täydennystä, mikäli hakemuksesta puuttuu jotain. Investointiavustusten hakemusten hyväksymiselle on olemassa valintakriteerit, jonka avulla hakemukset pisteytetään. Investointeihin on varattu vuosittain budjetin mukainen summa, ja sen vuoksi on oltava järjestelmä, jolla hakemukset voidaan arvioida ja laittaa pisteiden mukaan järjestykseen. Hakemuksen eteneminen valintavaiheeseen on edellyttänyt sitä, että hakemukseen liittyvät tukiedellytykset täyttyvät. (Ruokavirasto 2023c.) Kun myönteinen tukipäätös on tehty, voi avustuksen maksatusta tai lainan nostolupaa hakea sähköisesti Hyrrä-palvelusta.

Suomessa Ruokavirasto toimii tukien ja avustusten maksajavirastona, joten se myös vastaa tukien valvonnasta ja maatalousrahastoista maksettavien tukien korvausten hallinnoinnista. ELY-keskus toimii alueellaan viranomaisena, joka toimeenpanee investointitukien myönnön, seurannan, avustusten maksatusten ja korkotukilainoihin sekä takauksiin liittyvät nostoluvat. (ELY-keskus 2023.)

Investointi- ja aloitustukien maksatuspäätösten yhteydessä lähes kaikki tuetut hankkeet käydään varmentamassa paikan päällä ennen viimeisen maksuerän suorittamista. Investointitukipäätöksessä investoinnille asetetaan pysyvyysaikavaatimus. Pysyvyysajan kuluessa investointikohde tulee olla tukihakemuksen mukaisessa käytössä ja tuen saajan omistuksessa tai hallinnassa. Pysyvyysaikana tehtäviin muutoksiin on pyydettävä ELY-keskuksen hyväksyntä. Pysyvyysaika on rakennusinvestoinneissa tyypillisesti vähintään viisi vuotta.

Tukiehtojen noudattamatta jättäminen johtaa pääsääntöisesti myönnettyjen tukien takaisinperintään. ELY-keskus toteuttaa takaisinperintätoimenpiteet alueellaan. (ELY-keskus 2023.)

Ajatus toimeksiantajalta tähän opinnäytetyöhön on tullut sen perusteella, ettei Etelä-Savon alueen investointiavustuksien rahoitusprosessien onnistumisesta ole tehty tutkimusta ja kerätty palautetta. On ollut mahdollisesti suppeampia kyselyitä, mutta niissä ei ole paneuduttu niin syvällisesti koko prosessiin. Työstä saatava materiaali tulee avuksi, kun tulevaisuudessa pohditaan rahoitusprosessin sujuvuutta ja arvioidaan investoinnin vaikuttavuutta.

Toimeksiantajalle työ on tärkeä, jotta nähtäisiin, miten rahoitusprosessissa onnistutaan kokonaisuudessaan. Maatilayrittäjien näkemykset ja palaute on tärkeää selvittää, jotta osataan parantaa tai kehittää tarpeen mukaan toimintoja. Myös liiketoimintasuunnitelman toteutumista on hyvä havainnoida, sillä liiketoimintasuunnitelman paikkansa pitävyyteen voi vaikuttaa moni seikka. Liiketoimintasuunnitelmasta saadaan tietoa, miten investointeja on pystytty suunnittelemaan ja kuinka esitetyt tavoitteet on saatu toteutettua. Lisäksi sen avulla saadaan esiin syitä, miksi jokin meni suunniteltua paremmin tai huonommin. Investointien rahoittajan näkökulmasta investoinnin toteutuminen on hyvin merkittävää.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä työssä selvitetään, miten asiakkaan näkökulmasta rahoitusprosessi kokonaisuudessaan on toteutunut hakemuksen suunnitteluvaiheesta viimeisiin maksuihin saakka. Työssä arvioidaan liiketoimintasuunnitelman toteutumista sekä selvitetään mahdollisiin muutoksiin vaikuttaneita syitä. Arvioimalla rahoitusprosessin ja liiketoimintasuunnitelman toteutumista asiakkaan näkökulmasta saadaan tuloksia ja palautetta investointien rahoittajille.

5.1 Arviointitutkimus

Tämän työn tutkimuksellinen lähestymistapa on arviointitutkimus. Arviointitutkimus pyrkii tuottamaan yksityiskohtaista ja syvällistä tietoa tutkittavasta tapauksesta sekä tutkimalla että arvioimalla. Tavoitteena on tuottaa havaintoja,

johtopäätöksiä ja kehittämisehdotuksia. Lopputulokseen päästään tarkasti har-
kitusti tutkimusasetelman ja suunnittelun avulla. Työ sisältää aineiston kerää-
misen, analysoinnin sekä tulkinnan, jonka avulla arvioidaan prosessin onnistu-
mista. (Robson 2001, 25.) Arviointitutkimuksessa arvioijan on tarkoitus toteut-
taa laadukas ja hyvätasoinen arviointi. Sen tuloksia tulisi olla mahdollista hyö-
dyntää tulevaisuudessa. (Robson 2001, 35.)

Robsonin (2001, 77–79) mukaan arviointityyppejä on useita erilaisia. Voi olla
tarpeiden, prosessien, vaikutusten ja tehokkuuden arviointia. Tässä työssä
tehdään kaikkia muita paitsi tehokkuuden arviointia. Pääasiassa arviointityyp-
pinä on prosessiarviointi, jossa on tarkoituksena selvittää, millaisia asioita ta-
pahtuu, kun prosessia toteutetaan käytännössä. Sitä varten on olemassa ky-
symyksiä, joita käytetään lähestymistapana arvioinnille. Arviointia voidaan
pohtia seuraavilla kysymyksillä: Mitä tapahtuu käytännössä? Mitkä ovat vaiku-
tukset? Vastaako tarjottava asia asiakkaiden tarpeita? Mille on tarvetta? Saa-
vutetaanko päämäärä ja tavoite? Vastaako edellytetyt kriteereitä? Kuinka
voidaan parantaa? Arviointityyppien keskinäisillä suhteilla on vaikutusta toi-
siinsa. Esimerkiksi jos havaitaan, ettei tavoitteita ole saavutettu, voidaan
epäillä, onko toteutustapa ollut oikea tai onko projektille ollut tarvetta alun pe-
rinkään.

Arviointitutkimuksen menetelmä sopii työn toteuttamiseen hyvin, koska työssä
arvioidaan liiketoimintasuunnitelman toteutumisen onnistumista sekä arvioi-
daan rahoitusprosessin onnistumista asiakkaan näkökulmasta. Menetelmä on
työn tekemiseen soveltuva, koska tarkoituksena on valita tutkimuskohteiksi
pieni joukko maatiloja. Maatilat valikoituvat rajatun ELY-keskusalueen ja in-
vestointiavustuksen hakuajankohdan perusteella mukaan tutkimukseen.

5.2 Aineiston hankinta

Tähän arviointitutkimukseen käytetään kvalitatiivisia eli laadullisia menetelmiä.
Empiirisessä tutkimuksessa on pyrkimyksenä löytää yleisiä lainalaisuuksia ja
säännönmukaisuuksia yksittäisten tapausten pohjalta. Siinä voidaan käsitellä
kokemusperäistä ja numeerista tietoa. (Valli 2015, 16.)

Empiirinen tutkimus on havainnointia ja kokemuksiin perustuvaa. Ajatuksena on kerätä erilaisin menetelmin aineistoa esimerkiksi haastatteluilla, kuvilla, kirjoitetuilla tekstiaineistoilla tai tallenteilla. Aineistoja voidaan tuottaa monella eri tavalla. Tutkimuksen tekijän rooli ja oma toiminta on suuressa osassa esimerkiksi haastatteluista tehdessä. Kysymysten muotoilu ja vuorovaikutus luovat haastateltavalle joko miellyttävän tai epämiellyttävän kokemuksen, mikä voi vaikuttaa vastauksiin. Saatu aineisto on käsiteltävä sellaiseen muotoon, jossa sitä on helppo analysoida. On myös pohdittava, kuinka aineistoa säilytetään ja pitääkö se sisällään salassa pidettävää tietoa. (Kallinen & Kinnunen s.a.)

Robsonin (2001) mukaan haastattelu on menetelmänä sellainen, jota käytetään usein tapaus- tai arviointitutkimuksissa. Haastattelu voi olla strukturoimaton, puolistrukturoitu tai strukturoitu. Tässä työssä haastattelu toteutetaan puolistrukturoituna. Puolistrukturoidussa haastattelussa on etukäteen laadittuja kysymyksiä. Kysymysten paikka voi vaihdella, ja niiden muotoa voidaan muokata haastateltavien välillä. Osa laadituista kysymyksistä voi jäädä pois ja voidaan kysyä myös ennalta suunnittelemattomia kysymyksiä. Haastattelu etenee lisäkysymyksiä avulla, jotka syventävät haluttua aihetta. Haastattelu on keskustelunomainen ja aiheen määrittelyä on tehty.

Haastattelun runkoa voi suunnitella teemalistan mukaan. Se auttaa valmistautumaan haastatteluun huolella, jotta maksimoidaan mahdollisuudet kerätä haastatteluista olennaisin tieto arviointikysymyksiin. Teemalista voi toimia eräänlaisena muistilistana, jotta varmistutaan siitä, että kaikki tarpeelliset kysymykset muistetaan kysyä. (Robson 2001, 134–137.) Haastateltava voi vastata omin sanoin, koska vastausvaihtoehtoja ei ole annettu valmiiksi. Haastattelut voidaan tallentaa nauhureilla tai videoimalla. Tällöin myös pidempien vastausten analysointi on helpompaa, kun voidaan uudelleen kuunnella haastattelua. Tallentamalla myös haastateltavan reaktiot jäävät muistiin ja vapaamassa keskustelussa on olemassa ennakkoon laadittuja kysymyksiä, mutta vapaa mahdollisuus vastata voi luoda vähemmän stressaavan tunteen. (Kallinen & Kinnunen s.a.)

Tieto hankitaan maatilayrittäjiltä, jotka ovat investointiavustusta hakeneet. Tutkimuksen alussa tehtiin tarkempi rajaus siihen, mitkä maatilat valittiin haastatteluihin. Pääasiallinen empiirisen tiedon hankintamenetelmä ovat haastattelut.

Haastattelut voidaan toteuttaa joko puhelimitse, Teamsilla tai paikan päällä käyden. (Ojasalo ym. 2014, 55.) Haastatteluun valittiin eteläsavolaisia maataloja, jotka ovat hakeneet maidontuotantoon liittyvään uuteen tai laajennusinvestointiin avustusta vuosien 2018–2020 aikana. Kohdejoukkoon valikoitui 10 maatilaa. Tilat pysyvät anonyymeinä, jotta aineistoa pystytään käsittelemään luotettavasti.

Haastateltavia maatilayrittäjiä tavoiteltiin puhelimitse maaliskuun puolessa välissä, jolloin tiedusteltiin halukkuutta osallistua haastatteluun. Luonteva tapa haastattelulle on maatilalla paikan päällä tehtävä haastattelu, jolloin tarvittava tieto on parhaiten saatavissa ja luodaan kiinnostunut vaikutelma tehtävään tutkimukseen. Myös Teams-sovelluksen kautta tehtävä haastattelu on hyvin soveltuva, koska haastattelu voidaan tallentaa helposti analysointia varten. Haastatteluun osallistui kuusi maatilayrittäjää. Haastattelut tehtiin maaliskuuhuhtikuun vaihteessa. Maatilayrittäjillä oli mahdollisuus valita haluavatko he paikan päällä tehtävän haastattelun vai Teama-haastattelun. Haastatteluista kaksi toteutettiin maatilalla paikan päällä, kolme Teamissa ja yksi puhelinhaastatteluna. Haastattelut onnistuivat hyvin ja keskustelu sujui kaikkien kanssa napakasti kysymysrunгон avulla. Tutkimuksen kannalta haastattelun kysymykset olivat riittävän kattavia.

Laadullista dokumenttiaineistoa saadaan ELY-keskukselta investointiavustusten hakemuksista Hyrrä-asiointipalvelusta ja liiketoimintasuunnitelmista sekä muita mahdollisia tietoja esimerkiksi maksujen määrästä ja aikatauluista. Tutkimuksen taustatietojen ja haastatteluun valmistautumiseen käytettiin Hyrrä-asiointipalvelusta kunkin maatilalan investointiavustushakemuksen liiketoimintasuunnitelmia ja talouslaskelmia. Muita dokumentteja ei käytetty. Tutkimukseen kysyttiin myös pankin asiantuntijoilta maatalojen rahoitukseen liittyviä asioita. Haastattelu toteutettiin sähköpostihaastatteluna. Toimitin maaliskuussa pankin asiakkuusjohtajalle taustatiedoksi työn tavoitteet ja tutkimuskysymykset. Pyydin pankin näkemystä maatilalan investoinnin rahoitusprosessista. Tarkoitus oli saada kuvaus, kuinka pankki toimii investointirahoituksen eri vaiheissa. Investointiavustuksista ja niiden myöntämisen perusteista löytyy hyvin tietoa Euroopan unionin CAP27-ohjelman asetuksesta, josta on kerrottu esimerkiksi Ruokaviraston [www-sivuilla](http://www.sivuilla) ja ELY-keskusten koulutusmateriaaleissa.

Saatu aineisto on hyvin ratkaisevassa roolissa johtopäätösten ja päätelmien teossa. Taustatiedoilla, jota saadaan ELY-keskuksesta, voidaan tehdä jotain johtopäätöksiä, mutta luotettavinta tietoa saadaan haastattelujen pohjalta. Pelkät numeeriset luvut rahamääristä eivät kerro prosessin onnistumisesta tai sen tuomasta vaikutuksesta.

5.3 Aineiston analyysi

Haastatteluaineistoja käsitellään usein teema-analyysien avulla, eli aineisto käsitellään teemoittain. Se on yksi laadullisen tutkimusmenetelmien analyysimenetelmä. Teemoittelun on tarkoitus nostaa aineistosta esille tutkimuskysymysten kannalta keskeisimmät asiakokonaisuudet ja usein esille nousevat tyypilliset piirteet. Teemoja ei yleensä päätetä valmiiksi, vaan ne voivat muodostua aineistoa käsiteltäessä. (Kallinen & Kinnunen s.a.)

Aineiston analysoinnissa arvioijan on saatava kerätyistä haastatteluista ja aineistosta kokonaiskäsitys. Jo ennen haastatteluja on tutustuttava tausta-aineistoon, jota ovat maatalojen liiketoimintasuunnitelmat ja rakennusinvestoinnin avustushakemus. Taustatyön avulla voidaan käydä haastatteluissa läpi juuri haastateltavan maatalan täsmällisiä tietoja. Koska haastattelu on puolistrukturoitu, on pystyttävä viemään haastattelua eteenpäin ja nostettava kysymysten kohdalla juuri tämän tutkimuksen tutkimuskysymyksiin liittyviä oleellisia asioita esille. Aineistoa on mahdollista jakaa kvantitatiiviseen eli numeroin ilmaistuun muotoon ja kvalitatiiviseen eli sanoin ilmaistuun muotoon. Niiden pohjalta on mahdollista ensin analysoida tuloksia ja sitten tulkita ja arvioida niitä. (Robson 2001, 169–170.)

Tutkimuksen aineisto kertoo arviointia tekeväälle tutkijalle aina jotain ja arvioijan on otettava selville aineiston kertoma tieto. Käytännön arvioinnissa voidaan katsoa riittäväksi tarkastella tehtävää teemojen avulla ja näitä teemoja selvitetään ja arvioidaan asetettujen tutkimus- ja arviointikysymysten avulla. Kvalitatiivisten eli laadullisten aineistojen käsittelyssä on huomioitava se, että aineistoa tulee analysoida jatkuvasti tutkimuksen edetessä. Arvioinnin edetessä ja aineistoa analysoitaessa muodostuu selkeä käsitys aineiston sisällöstä. Analyysin tulokset tulee tiivistää keskeisiin luokkiin ja yleisellä tasolla voidaan ajatella, että teemat muodostuvat teorialähtöisesti ja ovat aavistuksia,

arvauksia tai hypoteeseja. (Robson 2001, 176–178.) Myös tässä tutkimuksessa teemat on luotu teorialähtöisesti niiden tutkimuskysymysten pohjalta, joilla on mahdollista selvittää tutkittavaa aihetta.

Ennen haastatteluja oli kerätty taustatietoja tiloista ja niiden liiketoimintasuunnitelmista. Se toimi pohjana haastatteluun, mutta analysointivaiheessa tarvittavat tiedot olivat kootusti haastattelurungon vastauksissa eikä taustatietoihin tarvinnut enää palata. Tutkimuksessa toteutettu haastattelu oli alustavasti jaettu kolmeen osioon tutkimuskysymysten pohjalta. Haastattelujen jälkeen haastattelussa tehdyt muistiinpanot käytiin läpi ja kirjoitettiin puhtaaksi, jotta aineiston tulkinta olisi selkeämpää.

Tässä teemoitetussa analysoinnissa tutkimuksen tuloksia analysoidaan haastattelun runkona toimineen haastattelulomakkeen mukaan eri alaluvuissa. Analysointia selkeytettiin jakamalla lukuja väliotsikoinnilla. Aloitin analysoinnin käymällä kysymys kerrallaan kaikkien tilojen vastauksia läpi. Analysointi oli selkeä toteuttaa teemoittain ja käymällä joka kysymyksen kohdalla kaikkien tilojen vastaukset läpi kokosin niistä esille nousseet asiat tuloksiin. Analysointi eteni loogisesti ja tämä tapa oli tulosten kokoamisen kannalta selkein ja tulokset oli mahdollista esittää tiivistetysti.

6 ARVIOINNIN TULOKSET

Työn tavoitteena oli selvittää, miten asiakkaan näkökulmasta rahoitusprosessi kokonaisuudessaan oli toteutunut hakemuksen suunnitteluvaiheesta viimeisiin maksuihin saakka. Samalla pystyttiin selvittämään, kuinka hakemuksen jättövaiheessa tehdyt liiketoimintasuunnitelmat olivat toteutuneet maataloilla, joille on myönnetty investointiavustusta. Seuraavissa luvuissa esitetään tutkimuksen tuloksia.

6.1 Liiketoimintasuunnitelman toteutuminen

Tässä oli tarkoitus arvioida, toteutuiko investointi kuten alussa suunniteltiin hakemuksen ja liiketoimintasuunnitelman mukaan. Kysymyksillä selvitettiin syitä, jotka aiheuttivat muutoksia liiketoimintasuunnitelmaan ja sitä, mikä niiden merkitys oli ollut.

Tilojen lähtökohdat ennen investointia ja tilanne vuoden 2023 lopussa

Liiketoimintasuunnitelman toteutumisen arviointiin tarvitaan ennen investointia ja investoinnin jälkeen toteutuneita perustietoja. Tilan lähtökohtaiset perustiedot tässä tutkimuksessa olivat peltopinta-ala, lypsylehmien lukumäärä ja lehmien keskituotos. Koska kyseessä on maatilayritykset, jotka ovat toteuttaneet avustusta saaneen laajentamisinvestoinnin, voidaan näitä tietoja pitää tilakoon kasvun tunnuslukuina. Samalla haastattelussa kysyttiin myös muita tilan oleellisia tuotannon muutoksia, joita investoinnin myötä tapahtui. Neljällä tiloista oli ennen investointia parsinavetta, joissa lypsylehmiä 25–30 kappaletta. Kaksi tiloista oli pihattonavetoita, joissa toisessa lypsylehmiä noin 100 ja toisessa noin 200. Investointien jälkeen parsinavettatilat laajensivat tuotantoa 65–70 lypsylehmään ja pihattotilat laajensivat kumpikin reilulla 100 lypsylehmällä.

Kaikilla tutkimukseen osallistuneilla maatiloilla peltopinta-ala oli kasvanut investoinnin myötä. Liiketoimintasuunnitelmien vuoden 2023 tavoitteiden mukaisesta peltomäärästä viidellä tilalla oli enemmän peltoa kuin tavoitteena oli ollut, ja yhdellä tilalla se oli jäänyt hieman alle tavoitteen. Eläinmäärän suhteen kaksi tilaa oli päässyt tavoiteltuun eläinmäärään. Muut tilat olivat jääneet tavoitteesta, kun täyteen kapasiteettiin ei ollut vielä päästy. Kahdella tilalla vajaus oli 5–15 lehmän verran ja kahdella tilalla usean kymmenen eläimen vajaus. Syitä vajaukseen oli useita. Yhdellä tilalla investoinnin toteutus oli viivästynyt, mikä vaikutti myös eläinmäärän lisäämiseen. Yhdellä tiloista ei ole vielä pystytty toteuttamaan investoinnin seuraavaa vaihetta, jossa lypsylehmien määrää olisi saatu lisättyä. Myös varovaisuus maailman tilanteen takia on vaikuttanut kapasiteetin täyttöön. Kaikilla tiloilla lehmien keskituotos oli noussut investoinnin myötä, ja myös tavoitteisiin nähden kaikilla tuotos oli parempi.

Investoinnin tarkoitus ja tavoite

Tiloilta kysyttiin haastattelussa, oliko muita tuotantosuunta vaihtoehtoja investointia pohdittaessa. Kaikki tilat olivat sitä mieltä, että maidontuotanto oli ainoa vaihtoehto. Osalla tiloista on lihanautoja kasvamassa lypsylehmien lisäksi, mutta päätuotantosuunta on maito. Syitä, miksi investointi tehtiin, oli tuotannon jatkuvuus ja olosuhteiden parantaminen sekä työn luonteen muuttaminen kevyemmäksi. Investoinnin myötä samassa ajassa pystytään hoitamaan

enemmän eläimiä. Työmäärä ei juurikaan ollut investoinnin jälkeen vähentynyt, mutta työ oli eri tavalla rytmittynyt ja työt eivät olleet fyysisesti niin raskaita. Suurimmalla osalla tiloista investointi tarkoitti lypsytavan muuttumista fyysisesti raskaammasta parsi- tai asemalypsystä robottilypsyyn.

Lisäksi tilan tulevaisuus ja jatkuvuus, taloudellinen kannattavuus, lisäpeltojen saatavuus, työvoiman parempi saatavuus sekä kaikille maatilalla osallisille paremman tulon saavuttaminen nähtiin investoinnin toteuttamisen syyksi ja tavoitteeksi. Kaikki tilat kokivat päässeensä omiin tavoitteisiinsa, joihin olivat investoinneilla pyrkineet. Osa tiloista ei olisi tehnyt investointia, jos maatilaa olisi joutunut jatkamaan ja kehittämään yksin. Myös tuotannon jäähdyttely tai eläinmäärän pienentäminen oli ollut muutamalla maatilayrittäjällä pohdinnassa.

Investoinnin suunnitteluprosessi

Investoinnin suunnitteluprosessiin osallistui tiloilla vaihtelevasti henkilöitä. Osa yrittäjistä oli mukana investointikursseilla tai pienryhmissä, joissa käytiin tutustumassa investointeihin maataloihin ja perehdyttiin investointiprosessiin. Kaikki eivät saaneet niistä kuitenkaan kannustusta omille tavoitteilleen. Usea tila käytti esimerkiksi ProAgrian tai Wiklin asiantuntijoita talous- ja kustannuslaskelmien teossa, sekä pankin edustajia rahoitusta pohdittaessa. Mukana oli usein myös rakennussuunnittelijoita ja rakennusliikkeiden ja laitetoimittajien edustajia, joiden kanssa kilpailutusten ja rakentamisen aikaan oltiin tiiviisti yhteistyössä. Yhdellä tiloista ei käytetty juurikaan ulkopuolisia neuvoja tai suunnittelijoita, koska aiempaa kokemusta investoinneista oli kertynyt, ja ammattitaitoisia henkilöitä oli lähipiirissä. Yleisesti ottaen maatilat eivät pitäneet yhteispalavereita, vaan keskustelua käytiin pääasiassa kahden välisesti tilan väen ja eri toimijoiden kanssa. Vain yksittäisiin palavereihin osallistui useamman eri toimialueen edustaja.

Investoinnin suunnitteluprosessi kesti tiloilla vaihtelevasti. Osa tiloista suunniteltiin vain muutaman kuukauden ennen investointiavustushakemuksen jättämistä ja osa noin kaksi vuotta. Keskimäärin suunnittelu-aika oli 1,5 vuotta. Luvista tai muista tekijöistä johtuvia viivästyksiä ennen laajennusinvestoinnin rakentamisen aloitusta oli muutamalla tiloilla. Syitä viivästyksiin olivat pankin

kanssa viivästyneet neuvottelut pankin taholta sekä ympäristölupien takia aiheutunutta pientä viivästystä muutamalla tilalla. Viivytykset eivät kuitenkaan olleet merkittäviä investoinnin aloituksen ajankohdan suhteen. Investointiavustushakemuksen yhteydessä yksi tiloista haki nuoren viljelijän korotusta avustukseen. Korotuksen määrä on 10 %.

Kaikki tiloista olivat sitä mieltä, että meijerit suhtautuivat laajennusinvestointeihin kannustavasti, positiivisesti tai vähintään neutraalisti. Kaikista haastateluun osallistuvista tiloista maitoa ei tuotettu samaan meijeriin. Osa tiloista toi ilmi sen, että meijeri kannusti parsipaikkojen lisäämistä tukemalla parsipaikka-kohtaisella tuella, joka kohdennettiin toteutuneisiin suunnittelukustannuksiin. Myös suurempien tankkien hankintaan meijerit osallistuivat.

Taloudelliset tavoitteet ja kustannusarvio

Tiloilta kysyttiin talouden kehittymistä, ja onko niihin tavoitteisiin päästy, joita liiketoimintasuunnitelmassa ennen investoinnin aloitusta oli laskelmoitu. Pohdittavia tunnuslukuja olivat liikevaihto, yrittäjätulo ja omavaraisuusaste. Heiltä kysyttiin myös syitä saavutettuihin tuloksiin. Vertailuvuotena tässä arvioinnissa käytettiin vuotta 2023. Liikevaihto oli kaikilla tiloilla parempi kuin tavoitteisiin oli laskelmoitu. Puolella tiloista tavoiteltuun yrittäjätuloon ei ollut päästy. Omavaraisuusaste oli muutamalla tiloista jäänyt tavoitteesta, ja syitä tähän olivat esimerkiksi uudet investoinnit. Kaikkia uusia korvausinvestointeja ei ole mahdollista ennakoida laskelmiin. Muutamat tilat olivat tehneet maakauppoja, joita ei ollut otettu laskelmissa huomioon, koska myyntiin tulevien maa- tai peltoalojen ajankohtaa ei voi tietää ennakoon. Myös se, ettei eläinmäärä ollut täydessä kapasiteetissa, vaikutti heikentävästi yrittäjätuloon. Paremman liikevaihdon syitä olivat laskemia parempi maidon hinta ja peltoalan kasvu, jonka ansiosta maksetaan tilalle enemmän esimerkiksi peltotukia.

Useampi tila nosti esille varovaisuuden, joka on seurausta esimerkiksi koronasta ja Ukrainan tilanteesta. Ne aiheuttivat tuotantopanosten ja yleisen kustannusten nousun. Maidon parempi hinta nähtiin kuitenkin kaikkien tilojen osalta suurimpana tekijänä parempaan liikevaihtoon. Kaikki tilat olivat siirtyneet joko kuukausi (4 tilaa) - tai neljännesvuosi (2 tilaa) alv-menettelyyn. Pan-

kit olivat pääasiassa tätä vaatineet, ja tilat olivat kokeneet sen hyvänä. Yksi-kään tiloista ei ollut muuttanut investoinnin jälkeen menettelytapaa, koska kokivat sen hyvänä nopeamman kassavirran liikkumisen kannalta. Useilla tiloista on ollut investoinnin jälkeen haasteita maksuvalmiuden kanssa, mutta parempaan suuntaan on menty ja velvoitteista on suoriuduttu.

Lähes kaikilla tiloista laajennusinvestoinnin kustannusarvio ylittyi. Yksi tila alitti kustannusarvion, kun maansiirto- ja pohjatöihin oli laskettu laskelmissa suurempi summa. Syitä kustannusarvion ylitykseen oli laadukkaampien tuotteiden/laitteiden hankinta, maansiirtotöiden kustannukset ja rakentamisen viivästyminen, joka lisäsi esimerkiksi lämmityskustannuksia talvelle siirtyneen rakentamisen vuoksi. Yhdellä tiloista rakentaminen ei pääurakoitsijalta sujunut suunnitelmien mukaan. Rakentajaa jouduttiin vaihtamaan kesken investointiprojektin. Kaikki tilat olivat sitä mieltä, että laskelmat olivat tehty realistisesti ja parhaalla mahdollisella arviolla, mikä siihen hetkeen pystyttiin tekemään. Maailman tilanteiden muutoksiin ja uusiin investointeihin ei pystytä vaikuttamaan eikä niitä ole helppoa ennakoita. Itsestä riippumattomia tekijöitä on useita ja ne vaikuttavat kustannuksiin ja laskelmiin. Lähes kaikilla tiloilla maidon hinta oli laskettu laskelmissa huomattavasti alhaisemmaksi kuin toteutunut.

Liiketoimintasuunnitelman toteutumiseen vaikuttavat tekijät

Tiloilta kysyttiin syitä, mitkä tekijät vaikuttivat liiketoimintasuunnitelman onnistumiseen tai epäonnistumiseen. Onnistumisina koettiin maidon korkeampi hinta ja noussut keskituotos, peltoalan kasvu ja samalla toimintaympäristön havainnointi esimerkiksi maakaupoilla. Rakennuskustannusten pysyminen kurissa, kilpailutusten onnistuminen, onnistunut eläinaineksen hankinta, terveet ja helposti oppivat eläimet, ammattitaito ja kiinnostus eläinten hoitoon sekä mahdollisuus panostaa eläinaineksen ja säilörehun laatuun loivat mahdollisuudet onnistuneisiin tuloksiin ja tavoitteisiin pääsyyn.

Haasteina koettiin kustannustasojen vaihtelut, oman työn arvon laskeminen, laskelmien muuttuminen uusien investointien vuoksi sekä rakennusprojektin viivästyminen. Moni tila nosti esille eläinaineksen hankinnan haasteet ja tarpeen panostaa siihen jo ennen toteutettavaa investointia. Jos ostettiin suuria

määriä eläimiä, mukana tuli mahdollisesti sairauksia ja tauteja, kun bakteerikannat ovat erilaisia eri tiloilla. Myös eläinten ominaisuudet eivät aina sovellu robottilypsyyn. Esimerkkeinä kerrottiin ominaisuudet lypsynopeuteen liittyen sekä pitkät poikimavälit, jos eläimiä myyvä tila ei ole panostanut eläinten siemennyksiin. Yksi tiloista, joka joutui hankkimaan paljon eläimiä, koki haasteeksi sen, ettei pankki antanut lainaa eläinten hankintaan. Laajennusinvestointiin saatu laina oli laskettu vain siihen, että se riitti ainoastaan rakentamiseen. Siten ei saatu nostettua eläinmäärää riittävän nopeasti tavoiteltuun tuotantoon. Omista kassavaroista remontoitiin esimerkiksi poikimaosastot ja maksettiin eläinten hankinta, joten panostus tuotannon kasvattamiseen oli vaikea toteuttaa.

Kannattavuuden seuranta

Kannattavuuden seurantaan tiloilla on käytössään päivälaskelmia ja rehukustannuslaskelmia sekä muita yksikkökustannuslaskelmia. Niiden avulla voidaan seurata tunnuslukuja vertaillen kuukausittain tai vuosittain sekä tehdä vertailua muihin saman kokoluokan tiloihin Suomessa. Meijerin tilityksiä ja maidon pitoisuuksia seuraamalla nähdään ruokinnan oikeanlaisuus.

Useat tilat käyttävät neuvontapalveluita ruokinnan päivälaskelmissa ja osa hoitaa esimerkiksi talouskirjanpidon itse. Alv-ilmoitusten yhteydessä tehdään toteutuneiden tulojen ja menojen seuranta ja vertailua edellisiin jaksoihin. Kirjanpitoliedoista tehdään välitilinpäätöksiä ja likvin eli maksuvalmiuslaskelman päivitys vuosittain auttaa pysymään ajan tasalla yrityksen taloustilanteesta. Kaikkien tilojen mielestä kannattavuus on parantunut investoinnin myötä, volyymi on kasvanut eli tuotannon määrää saatu kasvatettua.

Kehityskohteet investointien toteutuksessa

Kaikilta kysyttiin siitä, mitä tekisi investoinnissa toisin. Moni tila nosti esille aloituspalavereiden merkityksen sekä välimaalien ja tavoiteaikataulun laatimisen tärkeyden. Pitäisi ottaa jo investoinnin suunnitteluvaiheessa prosessiin enemmän asiantuntijoita mukaan, kuten meijeri, pankki ja jalostusneuvonta eläinten hankintaan. Alussa olisi tärkeää pohtia tilan historian, ammattitaidon ja olemassa olevien puitteiden tuomia mahdollisuuksia, ja onko investointi järkevää

toteuttaa. Ajatuksia asiantuntijoilta tarvittaisiin siitä, millaisena investoinnin potentiaali nähdään myös muiden mielestä.

Usean tilan mielestä eläinaineksen hankintaan pitäisi panostaa enemmän ja suunnitella sitä paremmin jo ennen investointia. Pitäisi myös käyttää enemmän aikaa laskelmien ja suunnitelmien tekemiseen, jotta kaikkiin tarpeellisiin asioihin osataan kiinnittää huomiota. Osalla tiloista vähäinen peltopinta-ala on ollut rajoittavana tekijänä. Peltojen huono saatavuus on vaikuttanut siihen, että investointi olisi haluttu toteuttaa jo aiemmin, mikäli peltoa olisi saatu viljelyyn. Pääurakoitsijan valinnassa olisi pitänyt olla tarkempi, jotta rakentaminen olisi pystytty toteuttamaan ajallaan, mutta kaikkea ei voi ennalta tietää. Muutamat tilat kertoivat, että esimerkiksi pohjaratkaisuja olisi voinut tehdä hieman toisin, mutta käytäntö on opettanut, että ongelmakohdat löytyvät usein vasta jälkikäteen.

6.2 Investointirahoitusprosessin onnistuminen

Investointirahoitusprosessin onnistumista ja toteutumista asiakkaan näkökulmasta pohdittiin haastattelussa viestinnän, neuvonnan ja tavoitettavuuden näkökulmista. Lisäksi tiloja pyydettiin arvioimaan asiakaspalvelukokonaisuutta numeerisesti. Arviointia tarvitaan, jotta voidaan arvioida ja kertoa palautetta rahoittajille.

Tiedonsaaminen ja viestintä

Investoivilta maataloilta kysyttiin haastattelussa, mistä he saivat tietoa rahoitustukimahdollisuuksista. Esille nousivat neuvontaorganisaatiot, jotka tekevät taloussuunnitelmia ja laskelmia. Osa tiloista oli ottanut yhteyttä ELY-keskuksen asiantuntijaan ja etsinyt tietoa Ruokaviraston ja Elyn nettisivuilta. Pienryhmät ja ammattilehdet kuten Maaseudun Tulevaisuus ovat olleet viestintäkanavia, joista tietoa on saatu. Kaikkien tilojen mielestä tietoa oli helppo saada ja tieto oli ollut ajantasaista ja oikeaa.

Kun kysyttiin, kuinka viestintää voisi parantaa, vastauksia tuli monipuolisesti. Lähes kaikki tiloista toivoivat tietoa ajankohtaisista investointeihin liittyvistä asioista ja tarvittavista dokumenteista ja liitteistä sekä muutoksista. Toivottiin

esimerkiksi lehtiin tiedotteita ajankohtaisista investointitukiasioista. Viestintää voisi olla esimerkiksi sähköpostilla tiedotteiden muodossa tai Teams-infoja, jotka voisi myös tallentaa ja katsoa itselle sopivaan aikaan.

Osa tiloista toivoi sähköpostilla tiedotusta tukihakuprosessin etenemisestä. Eli infoa siitä, milloin haku päättyy, mikä on arvioitu käsittelyaika ja milloin tulee päätökset. Toivottiin myös viestintää maksatuksen toimimisesta ja niiden käynnistymisestä. Lisäksi selkeämpää tietoa siitä, kuinka maksatus haetaan, kertamaksuna vai useissa erissä.

Neuvonta

Haastatellut maatilat saivat neuvontaa investoinnin suunnitteluun ja rahoitukseen neuvontaorganisaatioilta, liiketoimintasuunnitelmien tekijöiltä ja ELY-keskuksen asiantuntijoilta. Kaikkien mielestä neuvonta oli ajantasaista ja tieto oli oikeaa. Neuvonta koettiin kaikkien mielestä erittäin hyödylliseksi. Avustuksen hakeminen on iso osa prosessia ja virheiltä on välttytty neuvonnan ansiosta, koska asiat ovat monille uusia. Neuvonta on koettu jouhevaksi ja ajankäytöllisesti tehokkaammaksi, koska asiantuntijat hoitavat hakemuksiin ym. investointiin liittyviä laskelmia ja suunnitelmia sekä ovat koulutettuja ammattilaisia.

Neuvontaa toivottiin kehitettävän aktiivisemmalla vuoropuhelulla investoijan ja ELY-keskuksen/neuvojan välillä. Toivottiin aktiivisuutta läpi investointiprosessin kysellen, mitä investoijalle kuuluu prosessin aikana ja sen jälkeen. Samaa vuorovaikutusta toivottiin myös esimerkiksi pankilta, neuvojilta, jalostusneuvojilta ja meijeriltä. Näin kaikki olisivat ajan tasalla investoinnin edistymisestä ja olisi mahdollisuus tarttua nopeasti tilanteisiin, jos jotain suunnitelmista poikkeavaa tapahtuu. Yhdelle tilalle oli jäänyt lopputarkastuksesta sellainen kuva, ettei ELY-keskuksen asiantuntija tiennyt substanssiasioita maatalouden rakennuksista tai laitteista kovinkaan hyvin. Lisäksi neuvonnan haasteena koettiin neuvojen vaihtumisen ja pysyvyys, ettei kesken projektin vaihdu henkilöt.

Tavoitettavuus ja asiakaspalvelukokemus

Tavoitettavuus ja rahoitukseen liittyvän tiedon saanti koettiin kaikkien osalta helpoksi ja asiantuntevan henkilön tavoittaminen yhtä tilaa lukuun ottamatta

koettiin helpoksi. Tila, jolla oli haasteita yhteyden saamisessa asiantuntijaan, käytti sitten jatkossa neuvojaa apuna yhteyden pidossa ELY-keskukseen. Pääasialliset yhteydenottotavat olivat puhelimitse soittamalla tai laittamalla sähköpostia ELY-keskuksen asiantuntijalle.

Tavoitettavuus koettiin toimivana ja kysymisen kynnyks matalana. Yhdellä tilalla heräsi ajatus, että yhteydenpitoa voisi olla myös Teamsin ja Whatsapp-sovelluksen välityksellä. Myös mahdollinen investoivien tilojen oma Whatsapp-ryhmä, jossa voisi olla myös neuvojia tai asiantuntijoita mukana, nousi pohdinnassa esille. Se voisi olla vielä matalamman kynnyksen ajatustenvaihtopaikka ja mahdollisuus vertaistukeen asiassa kuin asiassa.

Asiakaspalvelukokemuksesta haastateltavilta tiloilta kysyttiin arviointia asteikolla 4 huono -10 erinomainen. Kyselyyn vastasivat kaikki 6 haastateltua maatilaa. Jokainen antoi vastauksensa kaikkiin kyselyn kohtiin. Tässä arvoste- lussa ei enää kysytty erillisiä perusteluita, koska aiemmissa kohdissa on käsi- telyty asiakaspalvelukokemukseen liittyviä asioita samojen teemojen perus- teella.

Tavoitettavuus sai arvosanoja välillä 7–10 ja keskiarvo oli 8,7. Asiantuntevuus välillä 7–9 ja keskiarvon ollessa 8,5. Hyödyllisyys arvioitiin välille 7–10 ja kes- kiarvo oli 8,6. Asiallisuus ja ystävällisyys sai 9–10 arvosanoja keskiarvon ollen 9,3. Tulokset arvosanoista on esitetty Taulukossa 1.

Taulukko 1. Asiakaspalvelukokonaisuuden keskiarvot.

Hyrrä-sovelluksen käyttö

Investointiavustusten haku tapahtuu Hyrrä-sovelluksessa. Tiloilta kysyttiin; Kuinka sovelluksen käyttö on onnistunut? Kuinka maksatushakemusten lähetys on onnistunut? Myös muita kokemuksia ja kommentteja sai antaa haastattelussa. Osa tiloista teki hakemukset itse ja osalle ne teki neuvoja.

Pääasiassa Hyrrän käyttö onnistui hyvin. Kirjautuminen koettiin vaikeaksi, mutta toimi kuitenkin. Tiedostokoko koettiin rajoittavaksi tekijäksi ja vei aikaa saada tiedostot riittävän pieneen muotoon. Myös tiedostojen lataaminen koettiin hitaana. Esimerkiksi korkotukilainan ja avustuksen maksatuksen haussa kaikki tiedostot jouduttiin lataamaan kahteen kertaan eli molempiin erikseen. Näiden yhdistämistä toivottiin. Myös kuittien lähettely koettiin aikaa vievänä ja esitettiin kysymys, voisiko sitä vähentää ja siirtää kokonaan tilalla tarkastettavaksi lopputarkastuksen yhteydessä. Opastusvideoita toivottiin Hyrrän käytöstä.

6.3 Rahoituksen merkitys investoinnin toteutukseen

Haastattelussa tiloilta kysyttiin, millainen rooli rahoituksella oli investoinnin toteutuksessa, ja vaikuttiko pankki tai ELY-keskus maatalan tekemään investointipäätökseen. Kaksi tiloista kilpailutti pankkeja ja neljä ei kilpailuttanut. Lähes kaikki tiloista olivat saaneet rahoituksen samasta pankista. Kaikilla tiloilla pankin kanssa asiointi oli ollut sujuvaa ja asiointi kokonaisuudessa sujunut hyvin.

Pankista oli saatu tiukat ja selkeät ehdot, ja pankeilla ei ollut vaikutusta investoinnin toteutukseen. Yhdellä tiloista oli pankin asiantuntija vaihtunut ja aluksi tietämys maatalousrahoituksesta oli ollut vaatimatonta. Pankin vaihdolla olisi voinut olla mahdollista saada parempaa osaamista investoinnin toteutukseen, mutta asiat sujuivat kuitenkin hyvin. ELY-keskuksen roolilla ei ollut vaikutusta investoinnin toteutukseen minkään tilan mielestä. Hyvänä asiana koettiin se, että pienempiin investointeihin ei tarvitse tehdä liiketoimintasuunnitelmaa, koska se on aikaa vievä ja isotoinen suunnitelma.

Tiloilta kysyttiin, oliko rahoittajan kanssa käydyillä keskusteluilla vaikutusta suunnitelmiin, esimerkiksi tuotantosuunnan tai investoinnin koon suhteen.

Kaikki tiloista totesi, että rahoittajilla ei ollut vaikutusta investoinnin suunnitteluun. Yksi tiloista kertoi, että pankki asetti raamit investoinnille, mutta sillä ei ollut vaikutusta investoinnin toteutukseen. Kahdella tiloista neuvojat olivat laskeneet alustavasti kevyemmille investoinneille suunnitelmat, mutta pankit kannustivat ja antoivat rahoituksen isompaan investointiin. Kukaan tiloista ei olisi toteuttanut investointia, jos investointiavustusta ei olisi myönnetty. Tila, joka haki nuoren viljelijän korotusta, olisi toteuttanut investoinnin ilman korotusta.

6.4 Pankin rooli investoinneissa

Pankki on mukana prosessissa alusta alkaen yhdessä yrittäjän, talousneuvojan, meijerin sekä ELY-keskuksen edustajan kanssa. Rahoituspäätökseen vaikuttaa ensisijaisesti asiakkaan maksukyky. Lisäksi muun muassa vakuudet, yrittäjäosaaminen, maksukäyttäytymishistoria, tuotannon vastuullisuusnäkökulma, yrittäjän yhteistyö- ja verkostoitumistaidot sekä riskienhallinta ovat tärkeässä roolissa vaikuttamassa rahoituspäätökseen. Pankin lähtökohtana on se, että investointia tekevä yrittäjä johtaa itse investoinnin kokonaisprosessia yhteistyössä edellä mainittujen kumppaneiden kanssa. Tämä onnistuessaan kertoo vahvasta yrittäjäosaamisesta.

Maa- ja metsätaloussektorin asiakkuusjohtaja Antti Partanen Suur-Savon Osuuspankista kertoo, että maatilayrittäjä on investoinnin suunnittelun varhaisessa vaiheessa yhteydessä pankkiin. Aluksi on olemassa karkea kustannusarvio ja siitä kehoitetaan tekemään tarkemmat talouslaskelmat, liiketoimintasuunnitelma sekä selvittämään lupa-asiat. Käytännössä pankki tarvitsee samat tiedot rahoituspäätökseen kuin ELY-keskus.

Laskelmien ja tarvittavien tietojen saannin jälkeen pankki tarkastelee rahoitusmahdollisuutta hankkeeseen ja asiasta käydään keskustelut asiakkaan ja tarvittaessa myös muiden yhteistyökumppaneiden kanssa. Mahdolliset avoimet kysymykset selvitetään tässä vaiheessa puolin ja toisin. Tämän jälkeen pankki tekee rahoituspäätöksen ja luottolupauksen korkotukilainan osalta ELY-keskuksen hakemuksen liitteeksi, jos hanke näyttää mahdolliselta toteuttaa. Korkotukilainan lopullinen määrä määräytyy ELY-keskuksen hyväksymien kustannusten perusteella. Samassa yhteydessä suunnitellaan investoinnin aikainen

rahoitusrakenne, eli käytännössä hankkeen alkuvaiheen rahoittaminen sekä avustuksen ja korkotukilainan käyttö.

Partasen mukaan yleinen käytäntö Etelä-Savossa on ollut, että hanke toteutetaan riittävän suuruisella väliaikaisrahoituksella, jota lyhennetään investointiavustuksella ja korkotukilainalla hankkeen aikana ELY-keskukselta saatavien nostolupien mukaisesti. Osa väliaikaisrahoituksesta jää yleensä myös pitkäaikaiseksi pankkilainaksi, jos asiakas ei käytä omarahoitusta hankkeessa. Eteläsavolaisilla maatiloilla on valtakunnallisessa vertailussa keskimäärin paljon metsää, josta moni ottaa omarahoitusta investointeihin. Tässä yhteydessä kartoitetaan myös kokonaisriskit ja edellytetään asiakkailta esimerkiksi riittävän suuruiset henkivakuutukset ja yrittäjien muu vakuutusturva kuntoon. Vakuuksien osalta haetaan riittävän suuruiset panttikirjat kiinteistöille sekä tarvittaessa valtiontakausta lisävakuudeksi. Lisäksi asiakkailta edellytetään dokumentti riittävän suuruisesta tuotantosopimuksesta investoinnin jälkeen esimerkiksi meijeriltä tai lihatalolta.

Hankkeen ajalle myönnettyä väliaikaisrahoitusta nostetaan pääasiassa asiakkaan toimittamia investointiin kohdistuvia laskuja vastaan. Tämä on usein linjattu myös velkakirjan erillisehdoissa tai erillisellä kovenanttisitoumuksella. Ennen isompaa investointia asiakasta kehoitetaan siirtymään arvonnalisäveron kuu-kausimenettelyyn, jotta rahankierto kassassa investoinnin aikana on tasaisempaa. Isompien investointien osalta pankki tekee yleensä myös yritysvierailun tilalle rakennusvaiheen aikana.

Lypsy- ja lihakarjahankkeiden osalta investoinnin lopputarkastuksen tekee ELY-keskus, joka on myös pankille riittävä tieto hankkeen loppuunsaattamisesta hyväksytysti. Hankkeen lopussa nostetaan yleensä korkotukilainan suu-remmat erät, jolla kuitataan väliaikaisrahoitusta. Kustannusarvion ylittyessä kesken investoinnin asiakkaalta odotetaan nopeaa reagoitua rahoittajan suuntaan, jotta rahoitusrakennetta saadaan yhdessä suunniteltua tarvittaessa uudelleen.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Luvussa esitellään aluksi tutkimustuloksien perusteella syntyneitä johtopäätöksiä. Teoriatietoa tutkimuksen pohjaksi saadaan investointeihin ja kannattavuuteen sekä rahoitukseen liittyvistä teoksista, jotta voidaan ymmärtää paremmin vaikutuksia. Johtopäätöksissä vastataan tutkimusongelmiin saatujen tulosten ja teoriaosuuden tietoon perustuen. Luvussa tarkastellaan myös tutkimuksen luotettavuutta teoriassa, sekä pohditaan kriittisesti ja käytännössä, kuinka tämän työn luotettavuus on toteutunut. Työn tuloksista ja johtopäätöksistä laaditaan toimeksiantajalle PowerPoint-esitys.

7.1 Työn johtopäätökset

Tässä luvussa vastataan tutkimuskysymyksiin ja arvioidaan tuloksia teoriaan verraten. Johtopäätöksissä pohditaan ja arvioidaan, onko teoriaosuudessa selvitettyissä kirjallisuuteen ja lähteisiin pohjautuvissa tuloksissa saman suuntaisia tai eroavia tuloksia kuin tutkimuksessa esille tulleissa tuloksissa. Asiakastytyväisyydestä ei ollut aiempaa vertailuainestoa, joten tässä pystyttiin arvioimaan vain kannattavuutta ja investoinnin onnistumista. Asiakastytyvyyttä arvioitiin vain tämän tutkimuksen tuloksien perusteella.

7.1.1 Liiketoimintasuunnitelman toteutuminen

Kuten Nopanen ym. (2023) teoksessa *Talousviisas Maatilayritys* toteaa, laajennusinvestoinnit ovat maataloille suuria ja merkittäviä investointeja. Silloin tarkoituksena on laajentaa tuotantoa ja kehittää kannattavuutta sekä parantaa tuotanto-olosuhteita. Myös haastatteluun osallistuneet tilat perustelivat investoinnin tarkoituksen ja tavoitteet muun muassa jatkuvuuden varmistamisella, paremmilla olosuhteilla, paremman palkkatulon ja kannattavuuden saamisella sekä tilan kehittämällä. Tilat olivat rakentaneet uusia tuotantorakennuksia ja lähes kaikilla tiloilla lypsytyyppi muuttui parsi- tai asemalypsystä robotilypsyyneen. Myös Pellervon taloustutkimuksen tekemän raportin 283 mukaan tilojen keskikoko on kasvamassa ja maatilayrittäjät joutuvat tekemään laajentaakseen toimintaa suuria investointeja, jotka vaativat isoja taloudellisia panostuksia. Haastateltavien tilojen tilakoko eläinmäärällisesti 2–3 kertaistui laajennusinvestoinnin myötä. Myös peltopinta-alat kasvoivat ja keskituotokset paranivat.

Näiden perustietojen pohjalta voidaan arvioida, että parantuneilla tuotanto-olosuhteilla ja peltoalan määrän kasvulla on ollut positiivinen vaikutus lehmien keskituotoksen parantumiseen. Syitä siihen voidaan arvioida olevan robottiliikkeen siirtyminen, riittävän peltoalan tuomat viljelymahdollisuudet ja aiempaa parempi tunnuslukujen seuranta ja vertailu sekä fyysisen työn väheneminen. Yrittäjällä jää fyysisen työn vähenemisen takia enemmän aikaa panostaa esimerkiksi ruokintaan ja eläinten hyvinvoinnin seurantaan.

Investointeja varten tehtiin monipuolisesti laskelmia ja niihin osallistui useita eri asiantuntijoita ja neuvoja. Laskelmat nähtiin tulosten perusteella realistisiksi. Eli voidaan arvioida, että laskelmat ovat yleisesti tarkasti laskettuja ja niiden perusteella on luotettavaa arvioida investoinnin kustannuksia ja tuottoja. Vaikka kustannusarviot lähes kaikilla ylittivät, niihin oli selkeät syyt ja niihin pystyttiin varautumaan ennakkoon. Yllättäviä kustannuksia ei ollut juurikaan. Rakennusprosessin aikataulun venyminen aiheuttaa lisäkustannuksia, mikäli joudutaan esimerkiksi lämmittämään rakennusta talvella. Maanrakennustyöt tuottivat sekä kustannuksien lisäystä että vähennystä, joten rakennuksen ja ympäristön maapohjan arviointiin voisi näiden haastattelujen perusteella kiinnittää enemmän huomioita.

Kaikki tilat halusivat panostaa maidontuotantoon. Ammattitaito ja innostus tekemiseen kannustaa ja luo pohjan isomman investoinnin toteuttamiseen. Yhteispalavereita ei juurikaan pidetty muutoin kuin asiantuntijoiden ja tilan kesken. Moni tila nosti asian esille, että yhteis- ja aloituspalavereilla voisi olla tarvetta jo investoinnin suunnitteluvaiheessa. Tätä painottaa myös Nopanen ym. (2023) kirjassaan. Kun investointeja suunnitellaan useita kuukausia ja jopa vuosia, näillä yhteispalavereilla voi olla isokin merkitys investoinnin toteutuksen suhteen. Kun useampi asiantuntija pohtisi saman pöydän ääressä juuri tietyn tilan toimintamahdollisuuksia, potentiaalia ja realistista toteuttamismahdollisuutta, saataisiin luotettava kuva siitä, onko investointi järkevä toteuttaa ja missä muodossa. Tilat totesivat, että meijerit suhtautuivat positiivisesti tuotannon laajentamiseen. Meijereillä on suuri merkitys maidontuotannon investoinnin toteuttamisessa, koska ne toimivat tuotettavan maidon markkinoijana ja määrittelevät tuottajalle maksettavan hinnan.

Haastattelujen tulosten perusteella voitiin arvioida, kuinka taloudelliset tavoitteet ja liiketoimintasuunnitelma olivat toteutuneet. Liikevaihto oli kaikilla tiloilla selkeästi parempi kuin liiketoimintasuunnitelman laskelmissa oli arvioitu. Tähän suurimpana syynä oli maidon parempi hinta, jota meijerit pystyivät maksamaan tiloille hyvän maailman markkinatilanteen ansiosta. Myös lisääntynyt peltoala ja sen myötä lisääntynyt tukien määrä nosti liikevaihtoa. Tuotannon kasvattaminen ei ole lyhyessä ajassa helppoa, kun tuotanto kasvaa moninkertaiseksi. Seuraava esimerkki voisi kuvata keskimääräistä investoivan tilan tuotannon kasvua. Eläinmäärä kasvaa 25 lehmästä 70 lehmään, peltopinta-ala kasvaa 50 hehtaarista 100 hehtaariin ja liikevaihto nousee 130 000 eurosta 370 000 euroon. Muutos on erittäin suuri ja voidaan arvioida, että tutkimukseen osallistuvat tilat ovat kasvattaneet tuotantoaan monessa suhteessa ja saaneet investoinnin tuottamaan tavoitteiden mukaisesti tai jopa paremmin.

Yrittäjätuloa arvioitaessa ja verratessa tavoitteisiin voidaan todeta, että puolet tiloista ei päässyt tavoitteeseen. Samoin omavaraisuusaste jäi muutamalla tilalla tavoitteesta. Näihin oli selkeät syyt, kuten uudet lisäinvestoinnit ja pienempi eläinmäärä kuin tavoitteessa. Lisäinvestoinnit ovat maidontuotantoa laajentavan investoinnin lisäksi tulleita muita investointeja, joita ei ole huomioitu laskelmissa. Arvioinnin tuloksissa todettiin, että useammalla tiloista oli ollut maksuvalmiuden kanssa haasteita investoinnin jälkeen, mutta velvoitteista oli suoriuduttu. Saman asian toteaa myös Latukka (2023) eli investoinnin alkuvaiheissa talouden tulokset heikkenevät hetkellisesti ennen kuin tuotanto saadaan täyteen käyntiin.

Investoinnit ovat erittäin suuria ja usein moninkertaisia verrattuna ennen investointia olevaan liikevaihtoon, tutkimuksen tilojen investointien kustannusarvioit olivat 700 000–1 300 000 euron välillä. Toteutuneet kustannukset olivat pääsääntöisesti hieman kustannusarvioita suuremmat. Tilat olivat kuitenkin sitä mieltä, että kannattavuus oli parantunut investoinnin myötä. Kujalan ym. (2023) tekemä Pellervon taloustutkimus on myös raportissaan 283 selvittänyt, että investointiavustusta saaneilla maatiloilla kannattavuuskehitys on ollut positiivinen ja nämä investointiavustusta saaneet tilat ovat pystyneet lisäämään tuotantoaan nopeammin kuin sellaiset tilat, jotka eivät avustusta ole hakeneet. Tämän tutkimuksen tulos on saman suuntainen Pellervon tutkimuksen

kanssa, mutta koska kaikki tilat hakivat avustusta, ei ole vertailukohdetta sel-laiseen tilaan, joka ei olisi hakenut avustusta.

Koska useat tilat jäivät eläinmäärätavoitteistaan ja nostivat eläinaineksen han-kinnan parannuskohdakseen, voidaan todeta, että sillä on suuri merkitys yrit-täjätulo- ja liikevaihtotavoitteen saavuttamisessa. Tulosten perusteella inves-tointia suunnittelevan maitotilan tulisi jo ennen investointia kiinnittää huomiota eläinten jalostuksellisiin tavoitteisiin, kuten lypsynopeuteen sekä eläinmäärän hallittuun lisäämiseen ja tautien ennaltaehkäisemiseen. Tähän on mahdollista käyttää asiantuntijoita. Jotta Latukan (2023) mainitsemaan investoinnin alun talouden heikkenemiseen pystyttäisiin vastaamaan, olisi tärkeää saada mahdollisimman nopeasti tuotanto täyteen kapasiteettiin oikeanlaisella eläinainek-sella.

Tämän perusteella voidaan arvioida, että liiketoimintasuunnitelman toteutumi-nen riippuu monista tekijöistä, joihin ei voida ennalta varautua. Vaikka erilaisia riskilaskelmia tehdään, tulee aina jotain yllättävää eteen. Pääasiassa kuitenkin suunnitelmat olivat toteutuneet ja investointiavustusta saaneilla tiloilla kannat-tavuus on parantunut. Maailman tilanteen muutokset vaikuttavat tuotteiden markkinahintoihin ja tuotantopanosten hintoihin. Laskelmia tulisi päivittää vuo-sittain ja näiden haastattelujenkin perusteella voidaan arvioida, että usean vuoden päähän tehtävät liiketoimintasuunnitelmat eivät välttämättä pidä paik-kaansa enää kahden vuoden päästä. Uudet investoinnit muuttavat tilan liike-toimintasuunnitelmaa heti. Liiketoimintasuunnitelma on kuitenkin vain suunni-telma ja paras arvio sen hetkisillä tiedoilla tehtynä, mutta sen avulla on mah-dollista suunnitella karkeasti tulevaa.

7.1.2 Rahoitusprosessin onnistuminen

Tutkimukseen osallistuvat tilat saivat tietoa investointirahoituksista neuvonta-organisaatioilta sekä ELY-keskuksen nettisivuilta. Kaikkien tilojen mielestä tie-toa oli helppoa saada. Voidaan siis arvioida, että Ruokaviraston sivuilla oleva tieto on helposti saatavissa ja neuvontaorganisaatioilla on kattavasti tietoa in-vestointien avustusmahdollisuuksista. Kuitenkin parannettavaa löytyi. Tilat toi-voivat ajankohtaisista investointeihin liittyvistä asioista tiedotteita lehtiin sekä sähköpostitse lähetettäviä tiedotteita tai Teams-infoja. Infoille ja tiedotteille

olisi kiinnostusta, joten sen osalta parannettavaa voidaan todeta olevan. Myös tiedotusta hakuprosessin etenemisestä ja käsittelyajoista toivottiin. Infot hakujen etenemisestä ja maksatusten käynnistymisestä kohdennettuina avustusta hakeneille tiloille toisivat selkeyttä ja pitäisivät tilat paremmin ajan tasalla. Vaikka todettiin, että Ruokaviraston sivuilta tietoa hakuajoista ja muusta investointihakuun liittyvästä löytyy, voisi lisätiedotteet olla vielä tarpeen haastattelussa tulleiden palautteiden mukaan.

Neuvontaorganisaatioilla todettiin olevan iso rooli läpi investointiprosessin. He osallistuvat muun muassa laskelmien tekemiseen ja avustushakemusten valmisteluun ja lähetykseen. Tähän toivottiin aktiivisempaa vuorovaikutusta niin tilan, neuvojan ja ELY-keskuksen välille. Haastatteluiden perusteella voidaan arvioida, että vuorovaikutus ei ole niin aktiivista kuin tilat toivoisivat. Aktiivisuutta toivottiin niin pankeilta, neuvojlta, meijeriltä kuin ELY-keskukselta. Maitotilayritykset kuitenkin työllistävät ja pitävät maaseutua asuttuna sekä työllistävät omistajiensa lisäksi välillisesti paljon eri alojen ihmisiä ja ammattilaisia Linnainmaan ym. (2023) mukaan. Pienetkin keskustelutuokiot voisivat luoda tilalle tunteen, että heidän investointinsa edistymisestä ollaan kiinnostuneita ja panostus maatalouden kehittämisen eteen huomioidaan.

Aktiivisella vuorovaikutuksella kaikki osalliset pysyisivät ajan tasalla sekä nopea reagointi muutoksiin olisi mahdollista. Myös matalan kynnyksen yhteydenotoilla puolin ja toisin voidaan arvioida olevan positiivinen vaikutus prosessin etenemiseen, kun kaikki on ajan tasalla niin maksujen kuin rakennuksen edistymisen suhteen. Haasteellisena koettuun henkilöiden vaihtumiseen kesken prosessin voi olla vaikea varautua, mutta avoin yhteydenpito ja myös neuvonjien sitouttaminen työhön on tärkeää. Ammattitaidolla on myös neuvonnan puolella suuri merkitys, joten voidaan todeta, että myös kouluttaminen ja opastus on tärkeää. Sama koskee koko prosessin kaikkia asiantuntijoita. Tulosten mukaan tilat toivoivat ELY-keskuksen lopputarkastuksia tekeviltä ja maksatukseen liittyviltä henkilöiltä navettarakentamisen ja laitteiden parempaa ymmärrystä.

Tavoitettavuus koettiin pääasiassa helpoksi ja ELY-keskukseen oltiin yhteydessä puhelimitse ja sähköpostitse. Yhteydenpidon ja vuorovaikutuksen kehitysideana tuli Teams-palaverit ja Whatsapp-keskustelut. Matalan kynnyksen

yhteydenpito ja mahdollisesti keskusteluryhmä investoivien tilojen välillä voisi tuoda keskusteluapua ja vertaistukea. Näiden toteuttamista on tässä työssä haasteellista arvioida, mutta oli hienoa kuulla tiloilta, että kehitysideoita olisi. Kokonaisuudessaan asiakaspalvelukokemuksesta saatu palaute oli hyvää. Vaikka otantamäärä oli vain 6 tilaa, palaute oli kaikilla osa-alueilla 7–10 välillä ja keskiarvot lähellä 9. Negatiivisia kokemuksia ei juurikaan ollut ja edellä kerrotut palautteet ovat olleet perusteita annetuille arvosanoille.

Hyrrä-sovellus, jolla tehdään investointiavustusten ja maksatuksen hakemukset, toimi haastattelujen mukaan hyvin. Ruokaviraston sivuille on koottu ohjeita sovelluksen käytöstä, mutta osa tiloista toivoi vielä lisää ohjevideoita. Koska tiedostokoko ja tietojen lataaminen koettiin haasteellisena, voidaan todeta, että joko nettiyhteydet eivät ole latauksiin aina riittävät tai sovelluksessa on ollut hitautta. Tiedostokokoihin voi olla vaikea vaikuttaa, mutta palautetta viedään eteenpäin.

Yhteenvedona voidaan arvioida, että rahoitusprosessi on onnistunut asiakkaan näkökulmasta oikein hyvin. Muutamia kehitysideoita haastatteluissa tuli ilmi ja yleisesti palaute oli hyvää. Myös numeerinen arviointi osoitti hyvää onnistumista. Ajankohtaisinfot ja tiedotteet muutoksista ja prosessin etenemisestä olivat kehittävää palautetta asiakkailta ELY-keskukselle. Lisäksi muut esille tulleet asiat antavat ELY-keskuksen toiminnalle kehitysideoita ja haastatteluilla saatiin haluttua palautetta toiminnasta. Aiemmin vastaavanlaista palautetta tai kommentteja ei ole maataloilta investointirahoituksen prosessin onnistumisesta kysytty. Tämän tutkimuksen tuloksien perusteella voidaan arvioida prosessin toimivan hyvin.

7.1.3 Rahoituksen merkitys

Johtopäätöksenä tulosten ja analysoinnin perusteella saatiin selvitettyä, että rahoituksen merkitys on laajennusinvestointien toteutuksessa erittäin merkittävä. Myös Nopasen ym. (2023) teoksessa kerrotaan, että maatalouden uusien tuotantorakennusten ja laajennusinvestointien kustannukset ovat suuria ja niiden suunnitteluun tarvitaan aikaa ja hyvää laskelmointia. Osa tiloista kilpailutti pankkeja investointirahoitukseen. Kaikkien maatalojen mielestä pankin kanssa asiointi oli ollut sujuvaa. Investointipäätöksiin rahoittajilla, pankilla tai

ELY-keskuksella ei ollut vaikutusta. Sen perusteella voidaan arvioida, että laskelmat ja investoinnit ovat olleet realistisia ja pankit ovat suhtautuneet positiivisesti tuotannon lisäämiseen.

Tulosten perusteella voidaan todeta, että joidenkin tilojen kohdalla pankilla on ollut tiukemmat raamit ja ehdot investoinnin rahoitukseen. Tähän on tutkimuksen perusteella vaikea ottaa kantaa, koska tilojen tarkempia taustoja tai esimerkiksi aiempia lainoja ei tässä selvitetty. Myös sitä, miten tiukemmat ehdot tulkitaan, on vaikea arvioida, kun tarkempia talouslukuja tai pankkien ehtoja ei vertailtu. Tuloksista käy selkeästi ilmi, että pankkien toiminnalla ei ollut kuitenkaan investoinnin toteutukseen vaikutusta ja rahoitus investointiin oli saatu.

Investointiavustuksen merkitys on selkeä, kun tulosten perusteella mikään tila ei olisi toteuttanut investointia, jos avustusta ei olisi myönnetty. Kuten Linnainmaa ym. (2023) julkaisussaan kertoo, on maatalouden investoinneilla suuri merkitys alueen työllistäjänä. Euroopan unionin maaseuturahastoista tuetaan maatalouden kehittymistä painottamalla tuki muun muassa innovoinnin edistämiseen, kilpailukyvyn parantamiseen ja eläinten hyvinvointiin. (European Commission s.a.) Tulosten perusteella tutkimukseen osallistuneilla tiloilla haluttiin panostaa juuri näihin mainittuihin asioihin ja tavoiteltiin kehittämistä myös kestävään, vastuulliseen toimintaan. Näistä kertovat esimerkiksi laadukkaampien laitteiden valinnat ja eläinten hyvinvointiin panostaminen.

Investointiavustuksen voidaan arvioida olevan erittäin tärkeä maatilan kehittämistä suunnitteleville. Esimerkiksi jatkajaa voi kannustaa se, että tilan kehittämistä tuetaan. Kalliit investoinnit voivat muuten kaatua ja tilan kehitys voi päättyä. Tulosten perusteella nämä investointiavustusta hakeneet tilat ovat saaneetkin liikevaihdon ja tuotannon hyvin kasvuun. Avustuksen voidaan todeta olevan yksi menestymisen mahdollistajista.

Pankin roolin voidaan todeta olevan merkittävä, sillä tulosten analysoinnissa tuli useassa kohdassa esille, että ilman ulkopuolista rahoitusta laajennusinvestointeja on mahdotonta toteuttaa. Ainakin yhdeltä tilalta tuli pohdintaa pankin suuntaan siitä, että pankki voisi huomioida rahoituksen antamisessa myös eläinmäärän kasvattamiseen rahoitusta. Niin kuin tuloksista on tullut ilmi, eläinaineksen hankinta ei ole helppoa ja tyhjä paikka navetassa ei tuo tuloa.

Jos navetta saadaan täyteen kapasiteettiin mahdollisimman nopeasti, tilan on mahdollista saada kannattavuus ja talous nousuun sekä pystyä maksamaan esimerkiksi lainan lyhennystä sovituissa aikataulussa. Mikäli navetassa ei ole riittävästi lehmiä tuotantoa kasvattamassa, voi laskelmien tavoitteet jäädä toteutumatta.

Tähän tutkimukseen oli saatu alueen yhdestä maatalousrahoituksia myöntävästä pankista kuvausta pankin roolista investoinnin rahoittajana. Myös pankin asiakkuusjohtajan kertoman perusteella voidaan arvioida, että pankki on alusta asti vahvasti mukana investointiprosessissa. ELY-keskus vaatii ennen investointiavustuksen rahoituspäätöksen hyväksymistä pankin luottolupauksen avustushakemuksen liitteenä. Mikäli pankki ei ole mukana investoinnin rahoituksessa, ei ELY-keskukseen lähde investointihankkeeseen mukaan rahoittamaan. Voidaan todeta, että ne ovat sidoksissa toisiinsa ja investoinnin toteutus vaatii sekä pankin että ELY-keskuksen rahoituksen onnistuakseen.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus

Arviointitutkimuksella on samalla tavoin asetetut kriteerit kuin tieteellisellä tutkimuksella. Arviointi on arvokriteereihin ja tulkintoihin perustuvaa, mutta arviointia voidaan tehdä ilman, että asioihin liitetään tietoista arviointia. Arviointitutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella arvioimalla esimerkiksi validiteettia, arviotavuutta, uskottavuutta ja vakuuttavuutta. Validiteetti kuvaa sitä, kuinka hyvin tutkimusmenetelmän avulla on pystytty selvittämään sitä, mitä on haluttu selvittää. Validiutta voidaan tarkastella myös valitun strategian näkökulmasta. Se kertoo, onko valittu tapa etsiä tietoa riittävän luotettava ja pätevä, jotta saadaan vastauksia esitettyihin tutkimuskysymyksiin. (Anttila 2007, 145–147.)

Luotettavuuden lisäksi reliabiliteettia tulee tarkastella arvioimalla tutkimuksen toistettavuutta ja tulosten tarkkuutta. Jotta tutkimus on mahdollista toistaa, on tutkimusprosessi kuvattava tarkasti esimerkiksi haastattelulomakkeen ja työvaiheiden perusteella. Arvioinnin luotettavuuden tarkasteluun laadullisessa tutkimuksessa kuuluu myös reflektointi eli oma arviointi tutkimuksen luotettavuudesta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Arvioitavuudella voidaan tarjota tutkimuksen lukijoille mahdollisuus seurata tutkimuksen aikana tehtyjä päättelyjä sekä annetaan mahdollisuus kritisoida tehtyjä päätelmiä. Uskottavuus kuvaa sitä, kuinka tutkimuksessa kuvatulla tavalla on kerrottu saadut tulokset. On pystyttävä esittämään mitä on suunniteltu ja kuinka tutkimus on toteutettu sekä mitkä tekijät ovat voineet vaikuttaa saatuun tulokseen. Kaikki toiminnot, joita tutkimuksessa tehdään, on esitettävä niin hyvin, että ne ovat tarkasteltavissa myös jälkeenpäin ja läpinäkyvästi toteutettu. (Anttila 2007, 147.)

Arvioinnilta tulee vaatia korkealaatua toteuttamista. Arviointitutkimukseen osallistujilta kysytään suostumus ja yksityisyydestä ja luottamuksellisuudesta kerrotaan tietosuojailmoituksella. Koska työssä ollaan tekemisissä ihmisten kanssa, joilla on vaikutusta ihmisten tekemiin toimiin, on tärkeä tehdä arviointi eettisesti vastuullisesti ja antaa osallistujille osallistumiseen vapaaehtoisuus ja mahdollisuus pysyä anonyyminä. (Robson 2001, 51–53.)

Arviointiin liittyviä riskejä voivat olla tulosten väärinkäyttö tai arviointitutkimuksen tulosten virheelliset tulokset. Haastatteluista tulee tehdä tarkat muistiinpanot ja käsiteltäviin dokumentteihin perehtyä huolella, jotta tutkimuksen tulokset ovat tarkat, eikä virheellisiä tulkintoja tule. Myös kysymykset tulee esittää niin selkeästi, että kaikki haastateltavat ymmärtävät kysymykset samalla tavalla. Arvioinnin tekijällä on velvollisuus olla sekaantumatta kaikenlaisiin näennäisarviointeihin, joita esimerkiksi käytetään tukemaan jo olemassa oleviin hallinnollisiin päätöksiin. Arvioinneilla voi myös olla myönteisiä seurausvaikutuksia. Mikäli arvioinnin seurauksena on esimerkiksi jonkun asian tai palvelun paraneminen, voidaan ajatella, että arviointia otettaisiin mukaan osaksi rutiininomaista toimintaa. (Robson 2001, 58–63.)

Tässä opinnäytetyössä empiirisen aineiston luotettavuutta on mahdollista tarkastella validiteetin, reliabiliteetin ja uskottavuuden näkökulmista. Tutkimuksen perustiedot eli eläinmäärä, peltoala ja keskituotostiedot on saatu tilojen investointiavustushakemuksien liitteinä olevasta liiketoimintasuunnitelmasta. Sen mukana on toimitettu taloustiedot ja tavoitteet investoinnin jälkeisille vuosille. Tietoja voidaan pitää näin ollen luotettavina, koska ne ovat olleet osana hakemusta. Tutkimukseen osallistuvilla maataloilla soitettiin ja tiedusteltiin haluk-

kuutta osallistua tutkimukseen. Dokumentteihin tutustuttiin ennen haastatteluita, mutta vasta sen jälkeen, kun tilojen osallistuminen tutkimukseen oli selvitetty. Opinnäytetyön tekijä ei käyttänyt muuta investointihakemuksen materiaalia, kuin liiketoimintasuunnitelmaa ja siihen liittyviä talouslaskelmia. Dokumentit ja haastattelumateriaali säilytettiin lukitussa tietokoneessa, joten ulkopuoliset eivät päässeet käsiksi materiaaleihin.

Nykyhetken tietoja käsiteltiin haastatteluissa ja tilat kertoivat tietoja vuoden 2023 toteutuneiden tietojen pohjalta. Mahdollisia virheitä on voinut tapahtua siitä, että tieto on ilmoitettu jo alun perin virheellisesti tai tilan yrittäjä olisi muistanut jonkun tunnusluvun eri lailla. Se on kuitenkin epätodennäköistä ja tutkimuksen tilojen tuloksia voidaan pitää todenmukaisina. Tarkemmalla tilojen taustojen tutkiminen ja tilojen aiempien vuosien investoinnit ja taloudellisen tilanteen selvittäminen olisi voinut tuoda luotettavuutta tulosten arviointiin. On kuitenkin mahdollista, että reliabiliteetti eli tutkimuksen toistaminen voisi tuoda uudelleen tehtynä erilaisia näkökulmia. Tilat voisivat vastata esimerkiksi kysymykseen ”Mitä tekisit toisin?” eri tavalla, jos se esitetään eri tilanteessa esimerkiksi vuoden päästä.

Tutkimuksen arvioitavuuteen ja uskottavuuteen voi vaikuttaa se, että tutkimukseen osallistui vain kuusi maatilaa. Se on kuitenkin Etelä-Savon alueella kyseisellä aikavälillä tehdyistä laajennusinvestointihakemuksien määrästä noin 50 %. Tuloksia voidaan kuitenkin pitää suuntaa antavina, koska kaikkien tilojen vastaukset ovat samansuuntaisia. Eli esimerkiksi liikevaihdon kasvusta, eläin- ja peltomäärän lisäyksestä, asiakaspalautteesta sekä rahoituksen ja avustuksen tarpeellisuudesta tutkimustulokset olivat selkeästi yhteneviä. Myös Pellervon taloustutkimuksen ja Latukan (2023) raportit osoittavat sen, että laajennusinvestointiin tarvitaan ulkopuolista rahoitusta ja on selkeää, että tuotannon lisääminen parantaa liikevaihtoa.

Tutkimusta voidaan pitää luotettavana, koska kaikkiin haastatteluihin on käytetty samaa ennalta suunniteltua haastattelurunkoa. Haastatteluihin osallistuminen oli kaikille vapaaehtoista ja tiloja kohdeltiin tasapuolisesti läpi tutkimuksen. Tilojen lähtökohdat ovat olleet erilaisia ja se on voinut vaikuttaa saavutettuihin tavoitteisiin. Tilat ovat investoineet saman tukikauden aikana, mutta eri

vuosina. Sillä on voinut olla vaikutusta esimerkiksi tuotantopanosten hintoihin, joten myös se on voinut aiheuttaa eroavaisuuksia tuloksissa.

8 LOPUKSI

Opinnäytetyöprosessi oli nopea ja sujuva. Opinnäytetyön suunnittelu alkoi marraskuussa ja opinnäytetyön kirjoittaminen tammikuussa. Aloituspalaveri oli heti uuden vuoden jälkeen, joten työ lähti nopeasti liikkeelle johdannon ja teoriaosuuden kirjoittamisella. Opinnäytetyö eteni lähes suunnitellun mukaan ja se valmistui huhtikuun loppuun arvioitavaksi, vaikka lopussa aikataulu oli melko tiukka. Opintojen ja opinnäytetyön tekeminen tapahtui päivätyön ohessa, joten aikataulut oli erittäin tärkeää. Työn rytmitys ja suunniteltu työtapa sopi hyvin, sillä töiden organisointi vaati järjestelmällisyyttä ja asiat etenivät, vaikka kalenteri oli täysi. Marraskuussa oli tehty suunnitelmallinen aikataulu, joka vaikutti sopivalta, ja työ pysyi hyvin suunnitelmassa.

Opinnäytetyötä tehdessä opin paljon investointien merkityksestä yhteiskunnalle, ja siitä, miten suuri merkitys laajennusinvestoinneilla on esimerkiksi maatilojen kannattavuuden kasvattamiselle sekä työntekijöiden ja eläinten hyvinvoinnille. Vaikka olen ollut vuosia tekemisissä maatilojen kanssa eri rooleissa, tuli työn tekemisen aikana uusia näkökulmia, ja varsinkin haastattelut antoivat paljon ideoita tulevaan. Työskentelen itse ELY-keskuksessa erinäisissä maatalouden tehtävissä, joten työssä oli erittäin mielenkiintoista perehtyä investointiavustuksiin ja rahoitusprosessiin kokonaisuudessaan. Ne eivät kuulu omaan tehtäväalueeseeni, joten paljon uutta asiaa tuli opittua.

Haastattelujen tekeminen onnistui hyvin ja oli mielenkiintoista päästä keskustelemaan maatilayrittäjien kanssa heidän investointiprosesseistaan ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Talousaiheet ovat kiinnostaneet aina, joten liiketoimintasuunnitelmiin tutustuminen ja laskelmien pohdinta oli silmiä avaavaa. Opinnäytetyöprosessi onnistui hyvin ja sain tehtyä sen tavoitteideni mukaan. Opinnäytetyö meni päivätyön ehdoilla, joten jos olisi ollut käytössä enemmän aikaa opinnäytetyön tekemiseen, olisi se voinut olla vielä syvällisempi ja paneutua vielä tarkemmin esimerkiksi tilojen ja laskelmien taustoihin.

Etelä-Savon ELY-keskus saa toimeksiantajana työstä kootun PowerPoint-raportin, joka tullaan luovuttamaan heille toukokuun aikana. Työstä saatiin tärkeitä tuloksia, joista nähdään, miten rahoitusprosessissa onnistutaan. Varsinkin maatilayrittäjien näkemykset ja palaute toivat tärkeää näkemystä siitä, mitkä asiat toimivat ja mitä tarvitsee kehittää. Myös liiketoimintasuunnitelman toteutumisen arvioinnilla saatiin tietoa siitä, miten investointeja on pystytty suunnittelemaan ja kuinka esitetyt tavoitteet oli saatu toteutettua. Tutkimustuloksista saatiin esille syitä, miksi jokin meni paremmin tai huonommin. Onnistumiseen tai epäonnistumisiin liittyvät syyt ja seuraukset ovat investointien rahoittajan näkökulmasta merkittäviä rahoituksen myöntämisen perusteita.

Tulokset ja johtopäätökset antavat toimeksiantajalle näkemystä, mitkä asiat voivat aiheuttaa haasteita ja muutoksia laskelmien toteutukseen. Työstä saatu materiaali voi olla avuksi rahoittajille, kun tulevaisuudessa pohditaan rahoitusprosessin sujuvuutta ja arvioidaan investoinnin vaikuttavuutta sekä rahoituspäätöksiin vaikuttavia tekijöitä. Tulosten perusteella moni tekijä vaikuttaa suunnitelmien toteutumiseen.

Työstä kerätty asiakaspalaute antaa toimeksiantajalle kuvan, miten asiakaspalvelussa, neuvonnassa sekä tavoitettavuudessa on onnistuttu. Koska tässä työssä tehdyillä arvioinneilla voi myös olla myönteisiä seurausvaikutuksia, voidaan ajatella, että arviointia otettaisiin mukaan osaksi rutiininomaista toimintaa. Tällaisia voisivat olla palautekyselyt investointiavustusta hakeneille tiloille lopputarkastusten yhteydessä. Kyselyä voisi myös osittaa prosessin erivaiheisiin.

Jatkotutkimusehdotuksena tutkimukselle pohdin sitä, että millainen taloudellinen merkitys tyhjillä eläinpaikoilla on investoivalle maatilalle. Haasteeksi monella tilalla muodostui eläinaineksen hankinta ja ominaisuuksiltaan sopivien eläinten saaminen robottilypsyyn. Tutkimus voisi olla kannattavuuslaskentaa, jolla saadaan laskelmoitua investointiprosessin aikana eläinmäärän merkitys kassavirtaan sekä käyttöönottohetken eläinmäärän vaikutus saatuun tuottoon. Eri tuotantosuuntien vastaavat tutkimukset voisivat olla mahdollisia jatkotutkimuksia. Niillä saataisiin lisätietoa ja palautetta myös muiden tuotantosuuntien osalta.

LÄHTEET

Anttila, P. 2007. Realistinen evaluaatio ja tuloksellinen kehittämistyö. Hamina: Akatiimi Oy.

ELY-Keskus. 2023. Tehtävät ja toiminta. Etelä-Savon ELY-Keskus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.ely-keskus.fi/ely-etela-savo-tehtavat-ja-toiminta> [viitattu 28.11.2023]

ELY-Keskus. 2024. Tuotannolliset investoinnit. WWW-dokumentti. Päivitetty 20.2.2024. Saatavissa: <https://www.ely-keskus.fi/tuotannolliset-investoinnit> [viitattu 23.2.2024]

European comission. s.a. Rural development. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/rural-development_en [viitattu 29.11.2023]

Kallinen, T. & Kinnunen, T. s.a. Etnografia. Teoksessa Vuori, J. (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietokanto. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/> [viitattu 28.11.2023]

Kangasniemi, J. 2022. Investoinnit. Elinkeinoelämän keskusliitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://ek.fi/tutkittua-tietoa/tietoa-suomen-taloudesta/investoinnit/> [viitattu 3.2.2024]

Kujala, P., Korhonen, O., Lemmetti, E. & Lindelöf, L. 2023. Kotieläintilojen investointiavustusten vaikuttavuuden arviointi. Pellervon taloustutkimus. PTT raportteja 283. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.ptt.fi/wp-content/uploads/2023/04/PTTraportteja283.pdf> [viitattu 28.11.2023]

Latukka, A. 2023. Investoinnit parantavat maatalousyriyten taloutta nopeasti. Luonnonvarakeskus. Uutinen. Julkaisu 29.8.2023. Saatavissa: <https://www.luke.fi/fi/uutiset/investoinnit-parantavat-maatalousyriyten-taloutta-nopeasti> [viitattu 28.11.2023]

Linnainmaa, T., Miettinen, A. & Mattio, M. 2023. Maitovaltuuskunta: Maitotiloilla suuri merkitys maamme ruokaturvaan ja maaseudun elinvoimaisuuteen. Tiedote. Julkaisu 16.3.2023. Saatavissa: <https://www.mtk.fi/-/maito-talous> [viitattu 10.2.2024]

Maa- ja metsätalousministeriö. 2024a. Tuet ja avustukset. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://mmm.fi/ruoka-ja-maatalous/tuet-ja-avustukset> [viitattu 16.2.2024]

Maa- ja metsätalousministeriö. 2024b. Suorat tuet. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://mmm.fi/eu-n-suorat-tuet> [viitattu 18.2.2024]

Maa- ja metsätalousministeriö. 2024c. Kansalliset tuet. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://mmm.fi/kansalliset-maataloustuet> [viitattu 18.2.2024]

Nopanen, A., Koivisto, P. & Meronen, P. (toim.) 2023. Talousviisas maatilayritys. Tieto tuottamaan 149. ProAgria Keskusten Liiton julkaisuja nro 1176.

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3. uudistettu painos. Sanoma Pro Oy.

OP. 2023. Talouden tunnusluvut. OP Ryhmä. WWW-artikkeli. Saatavissa: <https://www.op.fi/yritykset/asiakkuus/yrittajan-talousvalmennus/taloudenhallinnan-abc/talouden-tunnusluvut> [viitattu 28.11.2023]

Partanen, A. 2024. Asiakkuusjohtaja. Haastattelu. 23.3.2024. Suur-Savon Osuuspankki.

Rikkonen, P., Väisänen, H-M., Heikkilä, L., Korhonen, K. & Suokas, B. 2018. Maatalouden ja elintarvikealan tulevaisuus Etelä-Savossa vuoteen 2030. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 24/2018. Luonnonvarakeskus. Saatavissa: https://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/541892/luke_luobio_24_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 17.2.2024]

Robson, C. 2001. Käytännön arvioinnin perusteet. Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille. Helsinki: Tammi.

Ruokavirasto. 2023a. Tukien valvonta. WWW-dokumentti. Päivitetty 3.8.2023. Saatavissa: <https://www.ruokavirasto.fi/tuet/maatalous/valvonta/> [viitattu 17.2.2024]

Ruokavirasto. 2023b. Maatalouden aloitus ja investointitukien tarkastukset. WWW-dokumentti. Päivitetty 5.4.2023. Saatavissa: <https://www.ruokavirasto.fi/tuet/maatalous/valvonta/maatalouden-aloitus--ja-investointitukien-tarkastukset/> [viitattu 17.2.2024]

Ruokavirasto. 2023c. Maatalouden investointitukien valintakriteerit. WWW-dokumentti. Päivitetty 14.4.2023. Saatavissa: <https://www.ruokavirasto.fi/tuet/maatalous/investoinnit/maatalouden-investointituet/valintakriteerit/> [viitattu 18.2.2024]

Ruokavirasto. 2023d. Tukien maksamisen maatalouspoliittiset tavoitteet. WWW-dokumentti. Päivitetty 3.8.2023. Saatavissa: <https://www.ruokavirasto.fi/tuet/maatalous/maksuaikataulu/maataloustukien-maksaminen/tukien-maksaminen-ja-maatalouspoliittiset-tavoitteet/> [viitattu 17.2.2024]

Ruokavirasto. 2023e. Tukien maksaminen. WWW-dokumentti. Päivitetty 3.8.2023. Saatavissa: <https://www.ruokavirasto.fi/tuet/maatalous/maksuaikataulu/maataloustukien-maksaminen/> [viitattu 17.2.2024]

Ruokavirasto. 2023f. Tukien takaisinperintä. WWW-dokumentti. Päivitetty 15.12.2023. Saatavissa: <https://www.ruokavirasto.fi/tuet/maatalous/maksuaikataulu/maataloustukien-maksaminen/tukien-takaisinperinta/> [viitattu 17.2.2024]

Ruokavirasto. 2024. Maatalouden investointituet. WWW-dokumentti. Päivitetty 16.2.2024. Saatavissa: <https://www.ruokavirasto.fi/tuet/maatalous/investoinnit/maatalouden-investointituet/> [viitattu 18.2.2023]

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/> [viitattu 22.4.2024]

Suomi.fi. 2019. Liiketoimintasuunnitelma. Verkkajulkaisu. Päivitetty 22.3.2019. Saatavissa: <https://www.suomi.fi/yritykselle/yrityksen-perustaminen/yritystojennan-suunnittelu/opas/yritysideasta-liiketoiminnaksi/liiketoimintasuunnitelma> [viitattu 29.11.2023]

Valli, R. 2015. Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: PS kustannus.

Vero. 2023. Maatalouden tulot ja menot. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.vero.fi/yritykset-ja-yhteisot/verot-ja-maksut/maatalousyrittaja/tulo-verotus/maatalouden-tulot-ja-menot/> [viitattu 28.11.2023]

Viitala, H. 2013. Maatalouden yritystalouden verkkoluennot. Katetuotto. Blogi. Päivitetty: 12.4.2019. Saatavissa: <https://blogi.savonia.fi/myrverkkoluennot/> [viitattu 28.11.2023]

Haastattelun runko

Kysymykset, joihin halutaan vastauksia/palautetta:

Työssä arvioidaan, toteutuiko investointi tavoitteiden mukaan ja selvitetään syitä, mitkä aiheuttivat muutoksia ja mikä muutosten merkitys on ollut.

- kuinka liiketoimintasuunnitelma on toteutunut investointihakemukseen nähden
 - Mistä on lähdetty ja mihin on tultu? Lähtötilanne ja nykytilanne
 - Miksi investointi tehtiin? Mitä tavoiteltiin? Ja päästiinkö siihen.
 - Miten päädyttiin toteuttamaan juuri tämänlainen investointi? Oliko harkinnassa muita tuotantosuuntia?
 - Ketkä olivat mukana suunnitteluprosessissa? Neuvoja ym. Millaisia yhteispalaveria?
 - Kuinka kauan ennen hakemuksen jättämistä suunniteltiin investointia? Oliko viivästyksiä esim lupien tai pankin rahoituksen suhteen?
 - Nuoren viljelijän korotus? Haettiin?
 - Meijerin vaikutus? tuotanto/sopimusmäärät
 - Alv, kk vai vuosi
 - Yrittäjätulo, vakavaraisuus, liikevaihto, maksuvalmius, jääkö mitään käteen?
 - Mikä oli kustannusarvio ja toteutuneet kustannukset? Ero? Syyt?
 - Onko laskelmat olleet realistisia ja miten asiat ja tunnusluvut ovat lopulta toteutuneet?
 - Mitkä tekijät vaikuttivat liiketoimintasuunnitelman onnistumiseen tai epäonnistumiseen?
 - eläinainees, rakentaminen, muut suunnittelemattomat kulut?
 - Miten kannattavuutta seurataan? Mitä mittareita?
 - Onko kannattavuus parantanut investoinnin myötä?
 - Tekisitkö jotain toisin?

- miten investointirahoitusprosessi on toteutunut asiakkaan näkökulmasta
Onnistuiko:
 - Viestintä
 - - mistä sait tietoa rahoitustukimahdollisuuksista (neuvonta, Ely, ruokaviraston sivut, tilaisuudet..)
 - - saitko tietoa helposti
 - - oliko saamasi tieto ajantasaista ja oikeaa
 - - miten parantaisit viestintää
 - Neuvonta
 - - mistä pääasiassa sait investoinnin suunnitteluun ja rahoitukseen liittyvää neuvontaa
 - - Oliko neuvonta ajantasaista ja oikeaa
 - - miten hyödylliseksi koit neuvonnan
 - - miten parantaisit neuvontaa
 - Tavoitettavuus
 - - oliko rahoitukseen liittyvää tietoa helppo saada
 - - oliko asiantuntevan henkilöstön tavoittaminen helppoa
 - - mitä kanavia käytit henkilöiden tavoittamiseksi
 - - miten kehittäisit...
 - Asiakaspalvelukokemus kokonaisuudessaan
arviointi 4 huono, 10 erinomainen
 - - tavoitettavuus
 - - asiantuntevuus
 - - hyödyllisyys
 - - asiallisuus /ystävällisyys
 - Miten Hyrrän käyttö onnistui? Miten maksatushakemusten lähetys onnistui?

- millainen merkitys rahoituksella on ollut investoinnin toteutukseen
 - Millainen rooli rahoituksella oli investointipäätöksen teossa?
 - Oliko pankkien rooli millainen? Mikä pankki? Vaikuttiko investointiin? Oliko vaihtoehtoja, kilpailutus?

 - Elyn rooli, muuttuiko suunnitelmat Elyn takia tai vahvistiko ajatusta johonkin tiettyyn suuntaan?

 - Talousneuvoja – pankki – mahd. muutokset, tuliko muutoksia hakuvaiheen aikana? Onko rahoittajan kanssa käydyillä keskusteluilla ollut vaikutusta suunnitelmiin? esim. tuotantosuuntaan tai investoinnin kokoon
 - Tai muutettiin suunnitelmaa investoinnin toteutuksesta rahoittajista johtuvista syistä?

 - Olisiko investointi toteutettu, mikäli investointiavustusta ei olisi saatu?

Tietosuojailmoitus sovellettavaksi opiskelijoiden opinnäytetöihin

(Tietosuojalaki 2018/1050, EU:n yleinen tietosuoja-asetus 2016/679)

Pyydämme sinua osallistumaan Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun (Xamk) opintoihin sisältyvään opinnäytetyöhön liittyvään tutkimukseen.

Tämä tietosuojailmoitus kuvaa, miten henkilötietojasi käsitellään tutkimuksessa.

Opinnäytetyöhön osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Voit myös halutessasi keskeyttää osallistumisesi koska tahansa. Mikäli keskeytät tutkimuksen tai peruutat suostumuksen käsitellä henkilötietojasi, keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja voidaan anonymisoiduna käyttää osana tutkimusaineistoa.

1. Opinnäytetyön rekisterinpitäjä

Anne Manninen

s-posti: danma017@edu.xamk.fi

p. 0400 243866

2. Opinnäytetyön aihe, kesto ja suorittajat

Maatilojen investointiavustusten rahoitusprosessin ja liiketoimintasuunnitelman toteutumisen arviointi asiakkaan näkökulmasta. Opinnäytetyötä tehdään tammi-toukokuun aikana v. 2024. Tutkimuksen tiedon keruuta ja analysointia tehdään maalisi-huhtikuussa. Työn suorittaa opiskelija Anne Manninen ja toimeksiantajana on Etelä-Savon ELY-keskus.

3. Mihin tarkoitukseen henkilötietojani kerätään ja käsitellään?

Opinnäytetyöhön kuuluu tutkimus, johon aineiston keruuta varten tehdään haastatteluja. Henkilötietoja käytetään tutkimuksen aineistonkeruun vaiheessa ja työssä haastateltavat ovat anonyymejä eikä näin ollen ole tunnistettavissa.

4. Millä perusteella henkilötietojani käsitellään opinnäytetyössä?

Henkilötietoja käsitellään seuraavalla yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan mukaisella perusteella: tutkittavan suostumus.

5. Mitä tietoja minusta käsitellään?

Opinnäytetyön aineistonkeruussa käsitellään henkilötiedoista nimi- ja osoitetietoja sekä puhelinnumeroa ja sähköpostiosoitetta. Maatilayrittäjän tekemää investointihakemusta ja siihen

liittyviä liitteitä kuten liiketoimintasuunnitelmaa käsitellään haastattelussa. Siihen liittyvät dokumentit ja muu haastattelussa esille tuleva materiaali ovat salassa pidettäviä.

6. Mistä lähteistä tietoni kerätään?

Henkilötietoja saadaan ELY-keskuksen materiaaleista ja investointiavustuksen hakemiseen käytettävästä Hyrrä-sovelluksesta. Tietoja saadaan myös tutkittavalta itseltään haastattelun kautta.

7. Luovutetaanko henkilötietojani kolmansille osapuolille?

Rekisteristä ei luovuteta tietoja kolmansille osapuolille.

8. Käsitelläänkö tietojani EU:n tai ETA:n ulkopuolella?

Ei käsitellä.

Xamkissa käytetään tallennustilana Microsoft pilvipalveluita (Teams ja OneDrive). Microsoft käsittelee pääsääntöisesti tietoja EU/ETA-alueella ja alueellisissa tietokeskuksissa. Microsoft on sitoutunut toimimaan EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisesti. Microsoftin tietosuoja-lauseke on luettavissa osoitteesta: <https://privacy.microsoft.com/fi-FI/privacystatement>

9. Kuinka kauan henkilötietojani säilytetään?

Henkilötietoja säilytetään opinnäytetyön julkaisemisesta yhden kuukauden verran eteenpäin. Tämän jälkeen henkilötiedot hävitetään.

10. Miten henkilötietoni suojataan?

Suorien tunnistetietojen poistaminen analysointivaiheessa, tietojen suojaaminen käyttäjätunnuksen/salasanan taakse. Haastateltavia käsitellään esimerkiksi "tila A" ja "tila B".

11. Miten voin käyttää tietosuoja-asetuksen mukaisia oikeuksiani?

Yhteyshenkilö tutkittavan oikeuksiin liittyvissä asioissa, johon voi ottaa yhteyttä on:
Anne Manninen, p. 0400243866

- a) Suostumuksen peruuttaminen (tietosuoja-asetuksen 7 artikla)
Sinulla on oikeus peruuttaa antamasi suostumus, mikäli henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Suostumuksen peruuttaminen ei vaikuta suostumuksen perusteella ennen sen peruuttamista suoritetun käsittelyn lainmukaisuuteen.
- b) Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)
Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi ja mitä henkilötietojasi käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.
- c) Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

d) Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista tietyissä tapauksissa.

e) Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen tietyissä tilanteissa kuten, jos kiistät henkilötietojesi paikkansapitävyyden.

f) Vastustamisoikeus (tietosuoja-asetuksen 21 artikla)

Sinulla on oikeus vastustaa henkilötietojesi käsittelyä, jos käsittely perustuu yleiseen etuun tai oikeutettuun etuun. Tällöin ammattikorkeakoulu ei voi käsitellä henkilötietojasi, paitsi jos se voi osoittaa, että käsittelyyn on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, joka syrjäyttää oikeutesi.

Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuoja-asetuksessa ja Suomen tietosuojalaissa säädetyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Valitusoikeus

Sinulla on oikeus tehdä valitus erityisesti vakinaisen asuin- tai työpaikkasi sijainnin mukaiselle valvontaviranomaiselle, mikäli katsot, että henkilötietojen käsittelyssä rikotaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (EU) 2016/679. Suomessa valvontaviranomainen on tietosuojavaltuutettu.

12. Tietosuojavastaavan yhteystiedot

Xamkin tietosuojavastaavaan saa yhteyden sähköpostiosoitteesta tietosuojavastaava@xamk.fi